

Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií

Kateřina Setničková

Bakalářská práce

BETTY KARPÍŠKOVÁ: POLITIČKA PRVNÍ REPUBLIKY

Vedoucí práce

Mgr. Michaela Marksová

Praha 2012

Děkuji tímto Mgr. Michaele Marksové, že se ujala vedení této bakalářské práce a za cenné rady v průběhu jejího vypracování. Svému manželovi Antonínu Setníčkovi za trpělivost a podporu během mého studia.

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

Podpis

V Bystřici, dne 12.9.2012

Obsah:

1. Úvod, vymezení účelu a cíle práce, zvolená metoda.....	1
2. Stručný životopis.....	3
3. Historie ženského emancipačního hnutí v českých zemích a boj za volební právo.....	5
4. První ženy v Národním shromáždění.....	7
5. Politická kariéra.....	8
5.1 Národní shromáždění – poslanecká sněmovna - 1920-25.....	8
5.2 Národní shromáždění – poslanecká sněmovna - 1925-29.....	19
5.3 Národní shromáždění – Senát – 1929-35.....	24
5.4 Národní shromáždění – Senát – 1935-39.....	26
6. „Potratové paragrafy“ a jejich reflexe v práci Betty Karpíškové.....	29
7. Stranická práce.....	32
8. Novinářská a publikační činnost.....	34
8.1 Ženské noviny.....	34
8.2 Další publikační činnost.....	35
9. Perzekuce sociálních demokratů v době nacistické okupace.....	36
10. Stručný přehled organizací, ve kterých Betty Karpíšková působila.....	38
11. Závěr.....	39
12. Přílohy.....	40
13. Použitá literatura.....	45

1. Úvod, vymezení účelu a cíle práce, zvolená metoda

Tato práce pojednává o jedné z ženských političek První republiky Boženě „Betty“ Karpíškové. Je na místě se ptát, zda bližší poznání života, konání a osobnosti natolik časově vzdálené má v dnešní době ještě co říci. Na tuto otázku se omezenými prostředky pokusí odpovědět tato práce – autorka má však za to, že u jakékoli historické osobnosti nebo i jevu se nedá a priori odpovědět záporně.

Kořenem filosofického i každého jiného poznání je THAUMA¹, údiv, zážitek nesamozřejmosti toho, s čím se setkáváme. Jeho následkem může být buď náboženství (a snaha neznámé uctívat a děkovat mu) nebo vydat z neznámého počet LOGOS, poznat ho a popsat.² Tato práce kráčí ve šlépějích onoho druhého přístupu.

Onen pocit nesamozřejmosti, překvapení a údivu zažila autorka při svých návštěvách Lidového domu, kdy narazila na chodbě na obraz pro ni neznámé ženy. Fakt, že mezi politiky První československé první republiky byly i ženy nebyl pro ni ani tak překvapivý jako skutečnost, že osoba, jíž sociální demokracie v českých zemích (bezpochyby nikoli nevýznamný směr politického myšlení a součást politického spektra) považuje za natolik důležitou osobnost své tradice, že ji vystaví mezi takovými muži jako Boleslav Pecka Strahovský nebo Vlastimil Tusar, je v dnešní době vlastně neznámou.

Otázky, které vyvstávaly autorce na mysl, se pokusí zodpovědět v této práci. Byla Betty Karpíšková podobná dnešním ženám političkám - vzdělaná žena zajištěné mimopolitické kariéry? Byla profesionální politička, která se na výkon veřejné funkce cíleně připravovala? Dosáhla na významné volené funkce nebo byla osobností lokálního, komunálního politického významu? Jakými tématy se zabývala své veřejné činnosti a zabývají se jimi i dnešní politici? Mají její názory i v dnešní době co říci, nebo jsou již přežitě, zastaralé? Musela jako tolik dnešních žen volit mezi kariérou a rodinou?

Téma je stejně důležité jako metoda a proto je na místě se zmínit i o ní. Tato práce má hermeneutickou povahu v tom smyslu, že prvotní poznání předmětu, k němuž přistupujeme, je korigováno tím víc, čím víc se předmětem zaobíráme, původní názory jsou zpřesňovány a cizelovány, předmět interpretován. U Gadamera se interpretace netýká jen textu, ale vztahuje se na všechno, co nám podává historie.³

¹ Platón: Thaet. 155 D

² Sokol, J.: *Člověk a náboženství*, In: „Člověk a náboženství“. Praha 1991, s. 15

³ Gadamer H.-G.: *Problém dějinného vědomí*. Praha 1994, s. 8

Při vypracování této práce bylo nutné se vypořádat s několika fakty týkajícími se zdrojů. Po politikovi První československé republiky zůstávají většinou písemné záznamy a tato bakalářská práce je tedy (mimo osvědčení zvládnutí správné práce s literaturou) i v pasážích, kde autorka projevuje svůj názor metatextem, textem o textu. Politické projevy mají své vnitřní zákonitosti a je nutné rozlišovat mezi projevem ke spolustraníkům (auditoriu přesvědčených), novinovým článkem, osvětovou příručkou, projevem poslance z vládní strany a poslance opozičního. Všem těmto projevům je ale společná snaha přesvědčit, rozumovými argumenty zdolat myšlení politického protivníka, ukázat správnost svého názoru.

Při sepsání této práce musela autorka čelit i nečekaným potížím. Politická kariéra Betty Karpíškové je poměrně dobře zachycena v oficiálních státních záznamech, stranická pak v textech vnitrostranické povahy a z tisku. O její odbojové činnosti je však záznamů málo a většinou pocházejí z druhé ruky. Z povahy odbojové činnosti je nabíledni, že si o ní nelze vést záznamy. Stejně tak o důvodech jejího zatčení a jejích posledních dnech máme jen kusé zprávy.

V práci se autorka soustředí především na veřejnou kariéru a politické působení Betty Karpíškové, soukromý život je poněkud upozadněn, nikoli z kvůli nezájmu autorky, ale z důvodu dodržení požadovaného rozsahu bakalářské práce.

2. Stručný životopis

Božena Karpíšková se narodila 14. června 1881 v Praze na Žižkově. Nevíme kdy a proč začala používat zkrácený tvar svého křestního jména Betty. V Ženských novinách se můžeme setkat i s variantou Beta nebo Běta, nicméně i v oficiálních státních a stranických dokumentech nacházíme jméno Betty. V období první republiky patřila k nejvýznamnějším ženským političkám Československé sociálně demokratické strany dělnické (ČSDSD). Její téměř dvacetileté vrcholné politické kariéře v Národním shromáždění předcházela veřejná aktivita na Chrudimsku⁴ a komunální politická činnost v Kolíně (byla členkou místního a také okresního výboru strany)⁵, kde s manželem, jenž byl typograf, 11 let v době válečné a poválečné žila⁶ a pracovala zde jako sociální pracovnice. Z této doby se nám zachovala zpráva o její dceři Józe.⁷ Poté se s manželem a rodinou přestěhovala na pražský Smíchov.⁸ Byla členkou ústředního výkonného výboru Československé sociálně demokratické strany dělnické a později i její místopředsedkyní. V roce 1920 byla zvolena poslankyní Národního shromáždění a mandát obhájila též v roce 1925. Posléze úspěšně kandidovala do Senátu, kde působila rovněž dvě volební období mezi léty 1929-39, tedy do doby, než byly obě komory díky stávající politické situaci, rozpuštěny. V době výkonu svého mandátu hojně navštěvovala mimopražské veřejné schůze ženských organizací působící při její politické straně, aby členky informovala o politickém dění v Národním shromáždění. Byla též zvána na různé večery s přednáškami⁹ a účastnila se jako host obvodních ženských konferencí, kde vystupovala se svými příspěvky. Stejně tak se aktivně zajímala o problémy dělnictva, navštěvovala dělníky v jejich prostředí a naslouchala jejich starostem, které se pak snažila řešit na půdě sněmovny a následně Senátu.

Vyvíjela i rozsáhlou veřejnou činnost – členka Sociálního ústavu Republiky československé, výbor Československé péče o dítě, předsedkyně Svazu pro kontrolu porodů.¹⁰

⁴ Uhrová, E.: *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*. Praha 2009, s. 65

⁵ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 102

⁶ Soukup, F.: *Revoluce práce. Dějinný vývoj socialismu a Československé sociálně demokratické strany dělnické. Díl II*. Praha 1938, s. 1620

⁷ V Ženských novinách je jmenována žačka Józka Karpíšková, která vystoupila s básní Jednotě-matičce! na Akademii kolínské Dělnické tělocvičné jednoty a dle všech dostupných informací můžeme právě tuto dívku považovat za dceru Betty Karpíškové. *Ženské noviny*, č. 29, r. III.

⁸ Bydlela v ulici Na Šumavě 3/1554, kde má nyní na domě pamětní desku

⁹ Např. 21. října 1921 se účastnila čajového večera v Kolíně, kde vystoupila s příspěvkem „Původ rodiny“. Výtěžek z této akce šel na dobročinné účely. *Ženské noviny*, č. 22, r. III.

¹⁰ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 102

Hojně se zapojovala do ženského hnutí, byla předsedkyní a mluvčí Ústředního výboru sociálně demokratických žen, působila jako zástupkyně českých sociálně demokratických žen v mezinárodních organizacích (členka představenstva Mezinárodního výboru žen při Dělnické socialistické internacionále, dopisující členka Mezinárodního úřadu práce).¹¹ Z výše vyjmenovaných aktivit je tedy zřejmé, kam směřovala oblast jejího zájmu. Angažovala se převážně v boji za legalizaci umělého přerušování těhotenství a vynaložila nemalé úsilí na změnu trestního zákona, konkrétně §144, který tzv. „umělé vyhnání plodu“ kvalifikoval jako trestný čin. Jí samotné se v jednom roce narodily dvě děti (v lednu a prosinci)¹² a ačkoli nebyla v situaci nezaopatřených žen, další ratolesti by jí doma moc nepotěšily. Pravděpodobně v roce 1935 vznikl z jejího popudu, ve spolupráci s ženskou lékařkou Jarošovou, Československý spolek pro kontrolu porodnosti¹³ a v Praze-Podolí byla založena i první poradna pro plánované rodičovství.¹⁴ Betty Karpíšková se touto cestou zasazovala o rozšíření antikoncepce jako prevenci interrupcí, zavedení moderního systému péče o matku a dítě. Zasazovala se o navýšení financí na podporu porodní a následné poporodní péče. Žádala právní úpravu sociálního postavení porodních asistentek.

V zorném poli jejího zájmu, ostatně jako u ostatních političek první republiky, byla i témata zaměřující se na zlepšení sociálního postavení pracujících dělnických žen, válečných poškozených, vdov a sirotků, boj proti prostituci a alkoholismu, reorganizace dívčího školství apod. Mimo jiné byla velkou kritičkou katolické církve, jejího vlivu na společnost a veřejné školství a netajila se myšlenkami na její odluku od státu, které často prezentovala na půdě parlamentu.

Betty Karpíšková se prosadila též jako novinářka a spisovatelka. V letech 1919-21 byla redaktorkou a od téhož roku až do 1938 šéfredaktorkou Ženských novin.¹⁵ Přispívala do stranického periodika Právo lidu a její články a glosy byly otiskovány i v jiných časopisech, např. Nová doba (sociálně demokratický list vycházející v Plzni), Sociální pracovnice (časopis stejnojmenné organizace). Ve své publicistické činnosti usilovala o politickou osvětu čtenářek, popularizovala demokratický socialismus (tiskem vydaná její přednáška Žena a socialism), hojně se též zaměřovala na téma propagace myšlenky plánovaného rodičovství

¹¹ Tamtéž, s. 102-103

¹² Uhrová, E.: *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*. Praha 2009, s. 66

¹³ Lendererová, M., Kopiczková, B., Burešová, J., Maur, E.: *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha 2009, s. 238

¹⁴ Uhrová, E.: *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*. Praha 2009, s. 69

¹⁵ Soukup, F.: *Revoluce práce. Dějinný vývoj socialismu a Československé sociálně demokratické strany dělnické. Díl II*. Praha 1938, s. 1620

(její spis *Kontrola porodů a Meissnerova osnova*) a prosazovala novelizaci trestního zákona a „potratových paragrafů“. Byla i beletristicky činná, což potvrzuje vydání souboru povídek pod názvem *Komediantka Magneta a jiné povídky z pražských předměstí* (1925).

Po rozpuštění politických stran vstoupila do senátorského klubu nově vzniklé Národní strany práce.¹⁶ V době nacistické okupace, jak o tom píše Tomeš „*udržovala kontakty s domácím odbojem a účastnila se tajných politických porad někdejších vedoucích činitelů sociálně demokratické strany. 6. 5. 1941 byla v rámci rozsáhlé represivní akce proti reprezentaci české sociální demokracie zatčena gestapem, jež se od ní marně snažilo získat informace o ukrytém majetku a finančních fondech její strany.*“¹⁷ Společně s ní byl zatčen i její manžel, syn a zeť. Byla nejprve vězněna na pražském Pankráci, poté v Terezíně¹⁸ a 31. 10. 1942 zemřela ve vyhlazovacím táboře v Osvětimi v plynové komoře.

3. Historie ženského emancipačního hnutí v českých zemích a boj za volební právo

Svou působnost započalo ženské emancipační hnutí v českých zemích v 60. letech 19. století a vzhledem k faktu, že se v něm jako první angažovaly příslušnice středních vrstev, napínalo svou snahu především k jistému hospodářskému osamostatnění žen a hlavně k jejich vzdělávání.¹⁹ Ačkoli byl v českých zemích nástup hnutí oproti jiným evropským zemím opožděný, tak jako jedno z prvních dosáhlo rovnosti pohlaví, která byla zakotvena v ústavě²⁰ vydané roku 1920. Byla to právě mladá generace feministek, která byla přesvědčena o tom, že k dovršení emancipačního procesu jsou potřebná rovná politická práva.²¹ K faktickému naplnění tohoto boje však došlo až ve 20. a 30. letech 20. století.²² Významnou organizací, vzniknuvší v rámci boje za volební právo, byl Výbor pro volební právo žen.²³

¹⁶ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 103

¹⁷ Tomeš, J.: *Průkopníci a pokračovatelé. Osobnosti v dějinách české sociální demokracie 1878-2003*, Praha 2004, s.68

¹⁸ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 103

¹⁹ Burešová, J.: *Společensko-politická aktivita a veřejná činnost žen za první Československé republiky (1918-1938)*. In: *Československo 1918-1938. Osudy demokracie ve střední Evropě, díl II*. Praha 1999. s. 396

²⁰ Lendererová, M., Kopiczková, B., Burešová, J., Maur, E.: *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha 2009, s. 450

²¹ Tamtéž, s. 455

²² Burešová, J.: *Společensko-politická aktivita a veřejná činnost žen za první Československé republiky (1918-1938)*. In: *Československo 1918-1938. Osudy demokracie ve střední Evropě, díl II*. Praha 1999. s. 396

²³ vznikl roku 1905, jeho předsedkyní byla Františka Plamínková, spolupracovala s ním i Alice Masaryková

V českých zemích se prosazovaly převážně dva proudy ženského hnutí – sociálně demokratický a liberální proud. Prvý zmíněný se stavěl na stranu žen z dělnické třídy. Bojoval za prosazení jejich důsledné ochrany, aby jim tak bylo umožněno plnit jak mateřskou, tak i ekonomickou roli. S tím souvisel požadavek zkrácení pracovní doby, zákaz noční práce žen, zrovnoprávnění mzdového ohodnocení s muži a vytvoření spravedlivého systému sociálního zabezpečení a s tím spojené zesílení sociální ochrany domácích dělnic a služebných. Sociálně demokratický směr též požadoval zavedení občanského sňatku a odstranění vlivu katolické církve na školství.²⁴

Druhý hlavní proud feministického myšlení, liberální, reprezentoval hlavně zájmy vzdělaných a ekonomicky aktivních žen z městských středních vrstev. Jeho tématy bylo především ženské vzdělávání, reforma rodinného a manželského práva, boj proti prostituci a alkoholismu, reforma chudinské péče, požadavek důsledné sociální ochrany matek a dětí a v neposlední řadě i zrovnoprávnění postavení žen v politických stranách.²⁵

Ačkoli se oba směry názorově ne vždy shodovaly, společným tématem se jim stala rovná politická práva, boj proti válkám, odstranění zákazu členství žen v politických spolcích a hlavně požadavek důsledné sociální ochrany ženy jako matky. Shoda také panovala ve faktu, že je třeba, aby budoucí političky prosazovaly převážně „ženská“ témata.²⁶

Stranou stálo katolické křídlo ženského hnutí, které ale oproti výše zmiňovaným, vykazovalo největší organizovanost svých členek, převážně na Moravě. Burešová píše: *„Katolické ženy bojovaly proti poválečnému všeobecnému úpadku tradiční katolické mravnosti. Prosazovaly školské požadavky katolíků, náboženskou výuku ve školách, ochranu mládeže v zaměstnání a sociální pomoc výdělečně činným ženám.“*²⁷ Neusilovaly ani o aktivní účast v politice, prý proto, že mají doma dost práce a že je pro ně důležitější spíše podpora politicky činného manžela. Vzhledem k tomuto faktu se lidové straně hodily k plnění jejich programových cílů²⁸ a v době voleb k agitační činnosti.

²⁴ Lendererová, M., Kopičková, B., Burešová, J., Maur, E.: *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha 2009, s. 462

²⁵ Tamtéž, s. 462

²⁶ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 29

²⁷ Burešová, J.: *Společensko-politická aktivita a veřejná činnost žen za první Československé republiky (1918-1938)*. In: *Československo 1918-1938. Osudy demokracie ve střední Evropě, díl II*. Praha 1999. s. 397

²⁸ Tamtéž, s. 397

4. První ženy v Národním shromáždění

Ženská otázka obecně a témata s ní související hýbala nově v poválečné době politickým a sněmovním životem a do jejího řešení se poslankyně zapojovaly bez ohledu na svou stranickou příslušnost, souhlasným pojátkem jim byla příslušnost k ženskému pohlaví. Žena jako politička měla být spolupracovnicí muže, ne jeho soupeřkou, a měla do politiky přinést jemnější zvyklosti. Betty Karpíšková se k tomu vyjadřuje ve svém prvním vystoupení v plénu Národního shromáždění dne 25. listopadu 1921 takto: „...žena je přímo povolána k tomu, aby vnesla do tohoto domu a do politiky vůbec, jež je obstarávána dodnes většinou muži, kus srdce, citu a určité mravní čistoty. Nedomnívám se, že je třeba po překročení prahu této sněmovny přestati býti ženou.“²⁹ Žena jako poslankyně by tedy měla být hlavně sociální a kulturní pracovnící.

První ženou, která byla vůbec zvolena do českého zemského sněmu, byla roku 1912³⁰ spisovatelka Božena Viková-Kunětická, navržená za mladočeskou stranu. Do sněmu ale nenastoupila, protože neobdržela od místodržitele knížete Františka Thuna povolení ke vstupu. I tak to byl velký politický úspěch ženského hnutí.³¹

V roce 1918 již nikdo nebránil ženám při vstupu do vysoké politiky. Ve volbách do Revolučního národního shromáždění (RNS) uspělo hned osm žen, které usedly do poslaneckých lavic společně s muži.³² Za ČSDSD byly zvoleny Božena Ecksteinová a Františka Kolaříková, v roce 1919 za sociální demokracii usedla ve sněmovně Irena Kaňová, která nahradila odstoupivší Alici Masarykovou.³³ Muži si na prvních jednání mnohdy neuvědomovali, že s nimi v lavicích sedí i ženy. Také způsob titulování³⁴ napovídal, že parlamentní prostor byl hlavně mužský a ti si obtížně zvykali na přítomnost žen. Poslankyně si také nejprve potřebovaly vytvořit svůj vlastní prostor, který byl identifikován příslušností k ženskému pohlaví a „ženskými“ tématy. Netrvalo dlouho a i ony se plně zapojily do legislativní práce. Podaly široký okruh návrhů, které se týkaly vzdělávání. Úspěchem na tomto poli bylo roku 1919 přijetí malé novely školského zákona, která odstraňovala celibát učitelek. Došlo tak k zrovnoprávnění žen s muži a učitelky do budoucna mohly souběžně

²⁹ Poslanecká sněmovna parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1920-1925 Poslanecká Sněmovna, schůze č.99, <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/099schuz/s099003.htm>

³⁰ Jednalo se o doplňkové volby za zemřelého mladočeského poslance dr. Václava Škardu

³¹ Malínská, J.: *Do politiky prý žena nesmí-proč?. Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století.* Praha 2005, s. 115-116

³² Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938.* České Budějovice 2007, s. 32

³³ Tamtéž, s. 155

³⁴ Muži slovovali i ženy poslancem (senátorem)

s výkonem svého povolání založit rodinu. Dalším tématem, kterým se ženy v RNS zabývaly, bylo potírání prostituce.³⁵ Byl předložen návrh zákona, který nebyl jako doposud reglementační³⁶, ale aboliční³⁷. Zákon byl ale odhlasován v Národním shromáždění až roku 1922.³⁸

RNS shromáždění skončilo svou činnost v dubnu 1920 a ženy opět začaly napínat své síly k nadcházejícím sněmovním a senátorským volbám. Šest z deseti žen, které zasedaly v RNS se také ucházelo o posty poslankyň nebo senátorek. Až na jednu všechny uspěly.³⁹

5. Politická kariéra

5.1 Národní shromáždění – poslanecká sněmovna - 1920-25

Tato kapitola je věnována poslanecké práci Betty Karpíškové v prvním volebním období poslaneckého mandátu. Rozhodla jsem se ji uspořádat chronologicky, s ohledem na hlavní oblasti jejího zájmu. Podrobněji se zde věnuji jí podanými interpelacemi a návrhy, a v neposlední řadě řečem pronášeným na půdě poslanecké sněmovny, ze kterých je nejvíce patrný postoj k daným tématům a problémům.

Dne 18. dubna 1920 se konaly volby do poslanecké sněmovny Národního shromáždění (dále jen NS). Na kandidátní listině Československé sociálně demokratické straně dělnické (ČSDSD) bylo uvedeno i jméno Betty Karpíškové, manželky typografa v Kolíně.⁴⁰ Kandidovala za III. volební kraj Hradec Králové ze 4. místa⁴¹ a byla zvolena ve II. skrutiniu. Poslankyní byla v prvním volebním období od 25. 4. 1920 do 14. 11. 1925⁴², přičemž vlastní slib složila 26. května 1920 (na první schůzi NS).

Ačkoli byla zřetelná početní převaha mužů nad ženami, ty aktivitou nijak nezaostávaly za svými mužskými kolegy a čile se zapojovaly do poslanecké práce. Působily

³⁵ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 51-55

³⁶ Tzn. zákon prostituci trpěl, ale podřizoval jí omezení a kontrole

³⁷ Zákon postihoval jevy, které prostituci doprovázejí, např. kuplířství

³⁸ *VI. studentský seminář k problematice dějin ženského emancipačního hnutí ve 20. století*. Praha 2001, s. 63

³⁹ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 57

⁴⁰ ve volbách následujících byla na kandidátní listině zapsána jako manželka typografa na Smíchově

⁴¹ Kandidátní listiny Československé sociálně demokratické strany dělnické pro volby do poslanecké sněmovny 18. dubna – *Právo lidu*, č. 86, r. XXIX, 11. dubna 1920 (příloha str. 1)

⁴² <http://www.psp.cz/ff/86/8a/bc/0c.htm>

ve výborech, podávaly návrhy a interpelace, vystupovaly v rozpravách. Některé bylo slyšet a vidět méně, některé více.

Hlavními okruhy zájmu poslankyně Karpíškové, jakožto ženy a socialistky, byl boj za sociální, kulturní a hospodářské zrovnoprávnění dělnických žen s muži. Bojovala za kvalitnější sociální a zdravotní péči obecně a též za zlepšení sociálního zákonodárství, do něž patří chudinská péče, péče o vdovy a sirotky, otázka válečných poškozců atd. Záhy se také začala profilovat v otázce ochrany matek a dětí a později i ve velmi, na tehdejší dobu, kontroverzním tématu – interrupce.

Nedílnou součástí práce ve sněmovně je podávání interpelací a dotazů poslanci na členy vlády, které se řídí pevně stanovenými pravidly, zakotvenými v jednacím řádu, stejně tak podávání iniciativních návrhů. Jednací řád o tom hovoří v §67, odst. 1 takto: „*Každý poslanec může se dotazovati vlády nebo člena vlády po činech vlády a jejích orgánů a po zamýšlených opatřeních. Na dotaz může dotazovaný odpovědět ústně nebo písemně... Je-li takový dotaz podepsán ještě aspoň 20 jinými poslanci (interpelace), je dotázaný povinen odpovědět ústně nebo písemně do dvou měsíců anebo výslovně odpověď odeprít s udáním důvodů*“⁴³ V praxi to tedy znamenalo, že k podání interpelace bylo potřeba 21 poslanců.⁴⁴ Pravidla pro podání návrhu jsou shodná jako ta pro interpelace a dotazy co do počtu podepsaných poslanců, dále musí obsahovat přesnou formulaci toho, na čem se má sněmovna usnést a musí mít náležitosti dle §41, odst. 2, ústavy.⁴⁵ Betty Karpíšková se do podávání návrhů zapojila záhy po svém zvolení poslankyní. Nejprve byla jejich spolusignatářkou a následně i sama podávala interpelace. Jejím prvním počinem v tomto směru byla interpelace na ministerského předsedu ve věci neslýchaného jednání vrchní správy panství lichtensteinských a v záležitosti ničení uměleckých památek zámku Koloděje.⁴⁶ Se svými spolustraníky se obracela na premiéra Vlastimila Tusara (ČSDSD) ve věci článku vyšlého ve Večerníku Práva lidu o obsazení zámku kanceláří spravující lichtensteinské statky na území republiky. Poslanci vyjádřili pobouřený nesouhlas s touto událostí, ve své interpelaci podrobně popsali historický vývoj a majetkové nároky rodu na našem území a neopomněli též zohlednit stávající zákony Československé republiky. Tázali se ministerského předsedy, zda je vládě známa tato situace a jaké k ní zaujímá stanovisko. Ministerský předseda Tusar na tuto

⁴³ *Jednací řád Poslanecké sněmovny, Senátu a stálého výboru Národního shromáždění Republiky československé*. Brno 1920, s. 81-82, §67-68

⁴⁴ od roku 1969 do současnosti, stejně jako v letech 1918-20, může interpelovat jediný poslanec

⁴⁵ §41, odst. 2 Ústavy z 29. února 1920 o tom hovoří takto – Ke každému návrhu zákona, podanému členy některé sněmovny, budiž přiložen rozpočet o finančním dosahu osnovy a návrh na úhradu potřebného nákladu.

⁴⁶ http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0137_00.htm

interpelaci podanou 16. 6. 1920 odpověděl 15. 8. 1920⁴⁷, tedy ve stanovené lhůtě dvou měsíců.

Po menší přestávce, zapříčiněné i parlamentními prázdninami, Betty Karpíšková opět zasahuje do sněmovního jednání. S kolegy Koudelkou a Černým jako hlavními signatáři se podanou interpelací obrací na ministerského předsedu (v této době 1. úřednická vláda Jana Černého⁴⁸) ve věci monarchistické oslavy narozenin Jana Liechtesteina v Kounicích.⁴⁹ Odpovědi se jim na tuto interpelaci bohužel nedostalo.

Ve své další podané interpelaci se Betty Karpíšková opět vrací k jí blízkému tématu z oblasti zdravotnické péče – očkování obyvatelstva. Společně se soudruhy se obrací na ministra pro veřejné zdravotnictví a tělesné výchovy Dr. Ladislava Procházku s informací, že obvodní lékaři odmítají očkovat pacienty proti nakažlivým nemocem, činíce tak dle pokynů ministerských úředníků.⁵⁰ O měsíc zpožděné stanovené lhůtě přišla odpověď ministra Procházky, který poslance ujišťuje, že lékaři se, pod pohružkou disciplinárního řízení, vrátili k očkovací praxi. Ačkoli se ohradil vůči osočení, že by některý ministerský úředník doporučoval zanedbávat jejich povinnost, nepřímou potvrdil, že lékaři svou povinnost nedodržovali.⁵¹

Její poslední podaná interpelace v tomto volebním období (26. 6. 1921), byla na ministra spravedlnosti JUDr. Dolanského z Československé strany lidové o konfiskační praxi cenzurních tiskových orgánů v Kutné Hoře.⁵² Podepsaní poslanci se v ní dotazují ministra Dolanského, zda je obeznámen o případech zabavení zprávy cenzurním orgánem ve věci nálezu rozhodčího mzdového soudu ohledně různých srážek ze mzdy v městské a soukromé cihelně a co hodlá pan ministr podniknout. Odpověď poslanci obdrželi o celé 4 měsíce později! Ministr reaguje argumentem, že článek nebyl jen pouhou kritikou soudnictví a aby nebyla podryvána důvěra v soudy, byl zabaven pro přečin pobuřování.⁵³

Svůj první vlastní návrh podala již 19. června 1920 a týkal se toho, aby byl vydán zákaz přimíchávání nekvalitní hořké bobové mouky do chlebové mouky z ušlechtilého obilí.⁵⁴

⁴⁷ http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0489_00.htm

⁴⁸ po skončení Tusarovy vlády rudozelené koalice byl na jeho doporučení jmenován do čela nové vlády zkušený správní úředník z Brna Jan Černý, který spravoval i ministerstvo vnitra - Kárník,Z.: *České země v éře První republiky (1918-1938), díl I.* Praha 2000, s. 138

⁴⁹ http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0672_00.htm

⁵⁰ http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t2293_00.htm

⁵¹ http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t2964_00.htm

⁵² http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/T4178_02.htm

⁵³ http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/T4266_01.htm

⁵⁴ http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0196_00.htm

Tímto návrhem chtěla upozornit na fakt, že ačkoli je bobová mouka dražší náhražkou, její kvalita neodpovídá ceně. Navíc nízká kvalita chleba z ní upečeného postihne převážně chudé obyvatelstvo, jehož základní potravinou je právě chléb.

Jak již bylo řečeno výše, poslankyně spolupracovaly v ženských otázkách bez ohledu na svou stranickou příslušnost. Důkazem je návrh na zákon na ochranu matek a kojenců, který společně podaly poslankyně české (Karpíšková, Sychravová) a německé (Kirpalová, Deutschová, Blatná) sociální demokracie. Účelem tohoto zákona bylo zřízení mateřského pojištění, které by navíc pojištěnkám zajistilo pomoc při porodu, předporodní a poporodní nemocenské dávky po celkovou dobu 12 týdnů a prémie za kojení. Navíc se v zákoně pamatovalo na ochranu rodiček (zřízení útulků pro nemanželské matky a porodní oddělení v okresních nemocnicích) a kojenců. Jedním z paragrafů byla i povinná návštěva poraden, a pokud toto nařízení matka nedodržovala, obsahoval návrh i právní postihy. V zákoně se pamatovalo i na podporu chudých matek. V důvodové zprávě se navrhuje, že pokud by byl uzákoněním předlohy nějak finančně zatížen, měly by být vzniklé výdaje pokryty seškrtnými financemi na vojsko!⁵⁵

Ženská témata nebyla na půdě sněmovny cizí i některým poslancům. Svědčí o tom podaný návrh zákona z 21. ledna 1921, v první řadě signován i sociálně demokratickým poslancem Johanisem, kterým se upravuje zaměstnání žen v pohostinství při obsluhování hostů a pokojů, konkrétně zákonně upravené postavení číšnic a pokojských. Pod tímto pojmenováním se neskrývá nic jiného, než opatření proti tajně provozované prostituci. Jak je řečeno v odůvodnění: „*Za číšnice jsou hledány a přijímány hlavně ženy mladé, příjemného zevnějšku a tělesné krásy...Nejsou řídky případy, kdy se dostavuje úplná mravní i tělesná zkáza.*“⁵⁶ Ačkoli by se mohlo zdát, že strach o číšnice či pokojské je přehnaný a tvrzení o prostituci není založeno na pravdě, opak dokazují lékařské statistiky. Podle těchto velké procento žen zaměstnaných právě v pohostinství trpí pohlavními chorobami. Navíc se k povolání „číšnic“ uchylují hlavně nešťastné ženy nebo lehkomyšlné dívky, které jsou snadno donuceny k hýření a výstřednímu pohlavnímu životu. V návrhu zákona jsou tedy jasně popsány povinnosti hostinských, pokud by chtěli zaměstnávat ženský personál.

Stejně jako v předchozím, tak i v následujícím návrhu byli hlavními podávajícími poslanci Karpíšková, Sychravová a Johanis ze sociální demokracie - tento se týkal toho, aby

⁵⁵ http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t1042_00.htm

⁵⁶ Poslanecká sněmovna parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1920-1925 Poslanecká Sněmovna, tisk 1412, http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t1412_00.htm

byl vydán zákon, kterým by se zřídily stálé, prakticky výchovné kurzy pro ženy. Tyto kurzy by se zabývaly ženskou hygienou a zejména by ženy poučovaly o šetření sil v mateřství. V následné zprávě vznik těchto kurzů odůvodňují tím takto: „*Tísňivé hospodářské poměry a nutnost výdělku svádí matky k obmezování porodů cestou drastickou a nebezpečnou: k umělým potratům. Poněvadž násilné tyto zákroky jsou do budoucnosti neudržitelny z důvodů mravních i tělesných, jest povinností společnosti, aby se postarala o rozsáhlé nikoliv jen theoretické, nýbrž i praktické poučení ve dvou hlavních směrech, jehož se má docílití uzákoněním navrhovaných kursů, a) jak se má žena chovati a čeho se vyvarovati, chce-li roditi zdravé potomstvo a zůstat sama při síle, b) jak se má žena chrániti před nežádoucím těhotenstvím.*“⁵⁷ Zmíněné kurzy by měly být určeny pro ženy z nižších společenských tříd, jelikož právě ony nejsou v této oblasti dostatečně poučeny. Navíc by se jimi přispělo, i za cenu nižšího počtu porodů, k vyššímu procentu narozených při životě. Ženy by měly být poučovány nejen o přirozené i umělé ochraně před těhotenstvím, ale kurzy by se měly zaměřovat hlavně na krásu a důležitost mateřského poslání. V neposlední řadě je zde zmiňována i stránka socialistická, a to v konstatování, že zdravé a silné matky se budou moci lépe podílet na hospodářském osvobození ženy. Jak je vidět, v této době ještě Betty Karpíšková šla spíše cestou zohlednění socialismu jako hlavního hnacího motoru, plně se tématu interrupcí začala věnovat až v pozdějších letech.⁵⁸

Nedílnou součástí poslanecké práce ve sněmovně je zapojování se do podrobných rozprav a vystupování v plénu. V tomto směru se Betty Karpíšková poprvé aktivně projevila teprve 25. listopadu 1921 při podrobné rozpravě o vládním návrhu finančního zákona pro rok 1922. Zde jí též poprvé poznáváme jako průbojnou, v zásadě trochu „drzou“ poslankyni, která se nebojí zasáhnout svým hlasitým projevem (níže v závorce) do řeči jiného poslance. Konkrétně se tak děje při vystoupení její bývalé stranické kolegyně, poslankyně Skaunicové⁵⁹, která hovoří k výše zmíněnému vládnímu návrhu takto: „...*Zakažte prodávati lihoviny, nepropůjčujte se ke kupčení s tabákem a nebudete mít starosti o zdraví národa. (Posl. Karpíšková: Není větší demagogie; vždyť tys ho kupovala také!)*“⁶⁰ Při svém prvním

⁵⁷ Poslanecká sněmovna parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1920-1925 Poslanecká Sněmovna, tisk 2262, http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t2262_00.htm

⁵⁸ Tamtéž, tisk 2262

⁵⁹ posl. Skaunicová byla zvolena za ČSDSD, ale o rok později přestoupila do KSČ a v této době, tzn. listopad 1921, už byla členkou KSČ, od května téhož roku dokonce členkou výkonného výboru strany

⁶⁰ Poslanecká sněmovna parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1920-1925 Poslanecká Sněmovna, schůze č.99, <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/099schuz/s099003.htm>

vystoupení v plénu je Betty Karpíšková umírněná a dalo by se říci, že i pokorná. Je těžké soudit, zda se tak děje z důvodu nervozity při její prvé veřejné promluvě na půdě parlamentu, nebo z důvodu loajality ke svému stranickému kolegovi a zároveň ministru sociálních věcí Benešovy vlády, Gustavu Habrmanovi, jehož část rozpočtu se tehdy projednávala. Je pochopitelné, že musela vyjadřovat stanovisko svého klubu, ale v pozdějších dobách, jak budeme dále svědky, již tak umírněná za každých okolností nebyla. Ve své rozmluvě k rozpočtu se podrobněji zaměřila na problémy válečných poškozců, nebydlících a chudých lidí obecně, vyzdvihla však hlavně oblast svého zájmu – potřebu lepší sociální péče o matky a jejich děti. Hlavní nedostatek shledávala ve faktu, že novela zákona, vztahující se k tomuto tématu, řeší sirotčí důchody nestejnou kvótou pro všechny pozůstalé děti.⁶¹ Dále vyzdvihla, že je nezbytné, aby se pamatovalo na těžké válečné poškozence a aby jim bylo ze strany státu poskytnuto úplné zaopatření. Je třeba též neopomenout jak vdovy a sirotky válečné, tak i civilní, které zůstaly bez podpory. Do této kapitoly spadají i vdovy, podle jejího názoru s nejsmutnějším osudem, což jsou ty, které muži opustily a ony tak zůstávají bez prostředků a nároků na jakoukoli finanční podporu. Nedostatky shledává i v oblasti chudobinců, jež svým názvem lidi odpuzují. Bylo by tedy třeba zřídit nové a účelnější budovy, s dostatečným počtem ložnic, které by starým lidem poskytovaly náležité soukromí. V závěru své řeči neopomněla apelovat na vládu ve věci potřeby zřízení sociálního (starobního, invalidního, sirotčího, vdovského) pojištění, díky kterému by byly odstraněny sociální křivdy na dělnické třídě a celý národ by se tak mohl stát silnějším.⁶²

Začátkem roku 1922 se ve sněmovně na pořad dostává projednávání návrhu zákona poslankyň Landové-Štychové, Zeminové a Pechmanové, kterým by se upravovala organizace dívčích odborných škol a právní poměry jejich učitelstva. Navrhovatelé se domnívají, že je nezbytné zřídit odborné rodinné a hospodyňské školy, ve kterých by se ženy naučily, jak správně pečovat o domácnost a její zařízení. Absolventky by tak byly pro své zaměstnavatelky lepším přínosem, jelikož by byly odborně vyučeny v pracích nezbytných pro vedení domácnosti. Tím by se předcházelo obtížím a třenicím, které jsou nyní časté díky nedostatku odborné přípravy domácích pomocnic. Tyto školy by měl vzít pod svůj patronát stát. Samozřejmě podmínkou pro řádně vedené a prosperující instituce je právní úprava poměrů učitelstva a ostatního školního personálu.⁶³ Poslankyně Karpíšková, jakožto

⁶¹ tzn. důchod je zmenšován v poměru k počtu sirotků v rodině

⁶² <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/099schuz/s099004.htm>

⁶³ http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t1476_00.htm

zastánkyně práva žen na vzdělání tento návrh podporovala. Díky státem zřízeného školství by se výuka vymanila z rukou církve a žena se tak mohla osvobodit a pozvednout hospodářsky. Přesto ale je v něm, dle jejího názoru, opomíjeno velké množství žen, které si bohužel nebudou moci i tak toto vzdělání dovolit.⁶⁴ Svým resolučním návrhem si proto se svými spolustraníky přeje, aby ministerstvo školství při vydávání prováděcího nařízení uložilo všem státním odborným školám jako povinné pořádání bezplatných lidovýchovných kurzů pro ženy z proletariátu. Zpravodajky výborů se po skončení řeči poslankyně Karpíškové vyslovily pro podporu její rezoluce. Betty Karpíšková se tak opět úspěšně zasadila za práva dělnických žen.

Jako každý rok byl listopad ve sněmovně měsícem projednávání rozpočtu na rok následující. Do rozpravy měl právo vstoupit se svým příspěvkem každý poslanec a mnoho jich tak také činilo. Při projednávání hospodářské skupiny se na straně pro schválení rozpočtu přihlásila ke slovu i poslankyně Karpíšková. Hned v úvodu své řeči sama sebe titulovala jako dělnickou poslankyni a tentokrát se jala hovořit o „*strašlivém hospodářském defektu našeho společenského života – o nezaměstnanosti*.“⁶⁵ Kvituje, že rozpočet obsahuje značnou částku na podporu nezaměstnaných, bohužel ale tato pozbývá, dle jejího názoru, svého významu. Ne všichni jsou totiž podle zákona zařazeni do této kategorie. Jsou to převážně mladistvé dělnice, u nichž se prokazuje, že jejich výživa není ohrožená. Nejhuře si ovšem stojí domácí dělnice, které nejsou ani organizované v odborech a nemají ani nárok na podporu. Nezřídkou se tak stává, že je jejich trudný osud přivede na dráhu prostituce. Proto je podle poslankyně Karpíškové nezbytně nutné, aby stát zřídil útulky pro služebné dívky, které ztratily práci. Dále ve své řeči upozorňuje na sezónní dělnice, jejichž stav je ještě zoufalejší a které jsou také vyřazeny z nároku na podporu. Je samozřejmě možné, a i se tak děje, že díky různým charitativním akcím se dělnickým rodinám pomáhá, ovšem ke zlomení nezaměstnanosti je především potřebné opatřit lidem práci. Proto je podle poslankyně Karpíškové nutné nejen podporovat stavební ruch či provádět investiční práce, ale hlavně by se měla hledat odbytiště pro české zboží za hranicemi republiky, aby se zvýšila produkce a tak narostl počet pracovních míst. Toto pokládá za hlavní lék nezaměstnanosti. Z této příčiny ji neuspokojuje částka na rozvoj průmyslu, obchodu a živností v rozpočtu na rok 1923. Její nedostatečná výše bude jen těžko umožňovat získávání nových trhů a podporovat vývoz domácích produktů.

⁶⁴ podle návrhu by si jej ženy měly platit, nemajetné by mohly dostávat stipendiu

⁶⁵ Poslanecká sněmovna parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1920-1925 Poslanecká Sněmovna, schůze č.174, <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/174schuz/s174016.htm>

Pokud zkrachoval kapitalismus, je tedy, dle jejího názoru, potřeba ustoupit tvořivému socialismu! Ačkoli má Betty Karpíšková několik výhrad k rozpočtu, i tak bude pro něj hlasovat.⁶⁶ Její strana přeci přejala spoluodpovědnost za osudy státu a bude za něj bojovat, pokud to bude v zájmu pracující třídy.⁶⁷

O tři měsíce později, na den přesně, Betty Karpíšková opět vystupovala v plénu při projednávání nezaměstnanosti a hospodářské krize, tentokrát se ovšem jednalo o rozpravu k naléhavým interpelacím.⁶⁸ Jak již bylo řečeno výše, ministerstvo sociálních věcí bylo touto dobou resortem sociálně demokratického ministra Gustava Habrmana. Ve své řeči poukazuje na stoupaní cen hospodářských a průmyslových výrobků. Bylo slibováno, že pokles mezd bude následován i poklesem cen životních potřeb, což se bohužel nestalo. Na tento fakt opět doplácí hlavně dělnická třída. Zdražuje se maso, obilí, cukr. Stejně jako Betty Karpíšková, i jiní poslanci upozorňovali na neoprávněné zdražování cukru, ona ale šla ještě dál – nebála se vyslovit svůj názor a označila cukrovarnický kartel za lichvářský podnik. Ve své řeči se podrobněji věnuje zdražování artiklů denní potřeby, ať domácích či dovážených, což je výtkou směřovanou na ministry zásobování a průmyslu a obchodu. Svým stranickým kolegům, socialistickým ministrům, však vyslovuje plnou důvěru a podporu, což se ani nedalo očekávat jinak.

Rok se s rokem sešel a s Betty Karpíškovou se opět setkáváme za řečnickým pultíkem při projednávání rozpočtu na rok 1924. Jako sociální demokratka by samozřejmě byla ráda, kdyby ministerstvu školství a národní osvěty byl přiznán v rozpočtu větší objem peněz⁶⁹, už z toho důvodu, že vyšší vzdělanost obyvatel je pro stát výhodný i z hlediska hospodářského. V této rozpravě se podrobně věnuje „položce“, která by měla zmizet z rozpočtu ministerstva školství – jejími slovy se jedná o položku na kult, kterou vydává stát církvi.⁷⁰ Betty Karpíšková se nikdy netajila svými negativními názory a postoji ke katolické církvi,⁷¹ ale v této sněmovní řeči můžeme poznat její opravdovou antipatii k této organizaci. Jejím

⁶⁶ <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/174schuz/s174016.htm>

⁶⁷ v této době působí ve Švehlově první vládě 3 sociálně demokratičtí ministři, proto také projevila podporu rozpočtu. Ovšem jen do té míry, že se sice zvláště neradovala nad částkou v sociální oblasti, ale velmi jí „neuspokojovala“, jak si lze povšimnout, částka na průmysl a obchod – toto ministerstvo totiž nevedl sociální demokrat

⁶⁸ o naléhavé interpelaci se v jednacím řádu hovoří takto: „je-li podána naléhavá interpelace, sněmovna rozhodne bez rozpravy prostým hlasováním, zda a kdy zahájí příslušnou rozpravu. V této rozpravě musí interpelovaný člen vlády na interpelaci odpovědět“ – *Jednací řád poslanecké sněmovny*. Brno 1920, s. 83, §69

⁶⁹ ministrem je sociální demokrat Rudolf Bechyně

⁷⁰ <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/233schuz/s233003.htm>

⁷¹ plně je projevuje v její tiskem vydané přednášce *Žena a socialismus* velmi nevybíravě hodnotí církve, hlavně z hlediska jejího nahlížení na ženu

hlavním, i dle, stranického programu, nejdůležitějším požadavkem byla odluka církve od školství a od státu. Je si vědoma, že tímto aktem by státu vznikly další náklady,⁷² ale i tak by nové uspořádání bylo výhodné. A nejen pro stát, ale i pro církve samotnou. Odlukou by se, dle jejího názoru, udržela čistota, vroucnost náboženství a došlo by k jeho prohloubení.⁷³ Naopak ani stát se nemůže plně rozvíjet a jít cestou pokroku, pokud bude spjat s církví. Stejně tak je důležité, podle Betty Karpíškové, odcírkevnit školství. Není přeci možné, aby dětem, budoucím dělníkům,⁷⁴ bylo ve školách namlouváno v hodinách náboženství, že je potřeba spoléhat na osud, spokojit se s málem, protože právě chudých je království nebeské! Takto hovoří ateistka bez vyznání, což ve své promluvě neopomněla zmínit. Ve své řeči vzpomněla i, pro ni pobuřujícího a nemístného, výroku poslance Československé strany lidové Bezděka, který nazval laickou morálku morálkou „lajdáckou“. Její reakce, ve které si nebrala servítky, byla následující: „*Já bych k tomu chtěla říci, že zdroje mravnosti nejsou jenom v náboženství a dokonce nejsou v církevnictví. Vážený pane kolego, vy víte, že tisíce roků trvají církve a že dosud máme nemravných nemorálních lidí, zločinců atd. a že jsou to lidé církevní.*“⁷⁵ Konec její rozmluvy byl opět provázen, jak bylo zvykem, potleskem, ovšem samozřejmě nikoli lidovců.

Důvodem jejího dalšího velkého vystoupení před poslanci bylo projednávání návrhu zákona o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří, který by byl důležitým mezníkem v boji za sociální práva dělníků a hlavně jejich žen⁷⁶ (září roku 1924). Díky tomuto pojištění by totiž dělnická žena, v případě manželovy invalidity, nezůstala bez prostředků, jak tomu bylo dříve. Tento zákon pamatuje i na dělnické děti, které tak získávají nárok na sirotčí důchody se státním příplatkem. Do této kategorie jsou zařazeni i vnuci, pokud jsou odkázáni na pojištěnce. Ovšem velkým úspěchem je zařazení do pojištění posluhovaček a žen zaměstnaných střídavě. Hlavně mravním úspěchem je, podle Betty Karpíškové, přiznání vdovského důchodu muži po pojištěnce, který je ze 2/3 práce nezpůsobilý. Tento fakt je navíc krokem k přiznání rovnocennosti ženské práce s mužskou. Zákon se také pozitivně staví ke zvýšení lékařské péče - zřízení léčeben pro tuberkulózu a ženami vítaných útulků pro šestinedělky. I ve stáří bude o ženy, alespoň minimální částkou, postaráno. Ačkoli poslankyně

⁷² např. zavedením matrik nebo převodem správy církevních škol pod patronát státu

⁷³ tento výrok se mi jeví spíše jako ironický, vzhledem k jejímu názoru na náboženství

⁷⁴ zde se projevila její velká slabost pro socialismus

⁷⁵ Poslanecká sněmovna parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1920-1925 Poslanecká Sněmovna, schůze č.233 <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/233schuz/s233004.htm>

⁷⁶ <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/288schuz/s288004.htm>

Karpíšková chválí návrh zákona, nemůže opomenout zdůraznit, že ne všechny požadavky směřující k ochraně matky a dítěte, které sociálně demokratické poslankyně požadovaly, byly splněny. Například úprava mateřského pojištění, kterou navrhovala její stranická kolegyně Sychravová, byla odsunuta na později. I toto je ovšem důležitý oddíl sociálního pojištění a péče. Vzhledem k tomu, že v Československu je kojenecká úmrtnost jedna z nejvyšších, je nezbytné zřízení organizované péče o matku a dítě, především těch nemajetných. Svou řeč zakončuje vírou, že dělnická třída bude tím článkem, který bude mít poslední slovo v tomto zákoně.

Projednávání rozpočtu na rok 1926 se neslo ve znamení jejího tématu - porodnosti a umělého přerušení těhotenství. V úvodu zmiňuje nemilé překvapení ministra Šrámka, který je znepokojen úbytkem dětí ve školách.⁷⁷ Také se ministr domnívá, že tento úbytek je příčinou nárůstu umělých potratů, které se rozšířily po podání návrhu na novelizaci potratových paragrafů (!). Což je dle Betty Karpíškové nesmyslný názor plný předsudků. Je samozřejmé, že stát se brání poklesu narozených dětí. Ale není možné, aby za to trestal matku nebo porodní asistentku. Spíše by měl zajistit lepší péči pro matky a děti, především ty nemajetné a nemanželské rodičky, aby se tyto nemusely uchýlovat k interrupci. Na druhou stranu je ovšem, podle názoru, který Betty Karpíšková neohroženě prosazovala, výsostným právem matky rozhodnout se, zda rodit či nikoli! V první řadě, namísto odsuzování potratů by se mělo ministerstvo starat hlavně o to, aby poklesla kojenecká a dětská úmrtnost. Se zlepšením porodní a poporodní péče jde ruku v ruce požadavek o úpravu sociálních a hospodářských poměrů porodních asistentek. Jsou totiž i místa (hlavně hornaté oblasti), kde tyto asistentky schází, což škodím rodičkám i dětem. Poslankyně vyčítá státníkům, že se jim nezamlouvá pokles porodnosti, ale nic nedělají pro to, aby bylo zdraví dětí narozených zachováno. Na přeplněných porodnických klinikách jsou vedle sebe zdravé i nemocné matky. Navíc se nic nedělá pro potírání pohlavních chorob. Co se týká finanční stránky, je na péči o dítě vyhrazeno žalostně málo peněz, o čemž mluví takto: *„Chceme hodně dětiček; vyháníme však matky z úřadů a zaměstnání, protože se provinily mateřstvím. Nutíme znovu učitelky do bezduchého, nemorálního celibátu.... Dále vydržujeme penězi státu spoustu celibátníků, kněží, mnichů a jeptišek, místo abychom podporovali rodiny s větším počtem dětí - smíme tedy s*

⁷⁷ Mosignore ThDr. Jan Šrámek, římskokatolický kněz a politik Československé strany lidové, jeden z nejvlivnějších politiků, který působil ve všech vládách mezi léty 1921-39

*hlediska státu naříkati na úbytek porodů?*⁷⁸ Neméně důležitá je i sociální ochrana nemanželských dětí. Pokud se tak bude dít, matky se nebudou, domnívá se poslankyně, uchýlovat k potratům a státníci si nebudou mít důvod stěžovat na pokles porodů. Svou řeč zakončuje steskem po tom, že se v tomto volebním období stihlo tak málo. Ovšem naříkat nemusí, v dalším volebním období Betty Karpíšková opět usedne do poslaneckých lavic, aby mohla pokračovat ve své záslužné práci.

Betty Karpíšková byla kandidována svou stranou i do několika výborů. Byla stálou členkou branného výboru a jeho zapisovatelkou, dále členkou výborů vyšetřovacího a pro záležitosti živností, průmyslu a obchodu. Přechodně též byla vysílána po dobu nepřítomnosti svých kolegů do výborů kulturního, zásobovacího, sociálně-politického a zdravotnického. Nedílnou součástí práce ve výborech je podávání zpráv o projednávaných návrzích. Betty Karpíšková, jakožto aktivní členka výše zmíněných výborů, byla též v jednom mnou známém případě i zpravodajkou,⁷⁹ konkrétně výboru pro záležitosti průmyslu, živností a obchodu ve věci souhlasu prozatímní úpravy obchodních styků mezi Československou republikou a Islandem, sjednané 8. 5. 1924 v Praze.⁸⁰

Poslanci podávají nejen interpelace, návrhy, rezoluce, ale i dotazy na ministry. I Betty Karpíšková tak činila. Ona sama podala v prvním volebním období celkem 4 dotazy, konkrétně to byly tyto⁸¹: dotaz ministru školství o nepřístojném počínání katechety Kulače v Kolíně, ministru financí o zatajování daní z obratu nesvědomitými obchodníky, ministru zdravotnictví o výpovědích žen zaměstnaných v léčebném ústavě v Kroměříži z důvodu jejich provdání a ministru zdravotnictví v záležitosti reformy porodnické pomoci. Jak je patrné, jednalo se o dotazy k tématům, kterým se především ve své poslanecké práci věnovala.

Oproti dnešním dnům nebylo u poslankyň a poslanců zvykem, že by se neúčastnili sněmovního jednání. Dokonce to byla jejich povinnost. Při každé schůzi podepisovali prezenční listinu a za neomluvené absence mohli být potrestáni peněžitou pokutou.⁸² Pokud onemocněli, museli tuto skutečnost nahlásit předsedovi sněmovny a pokud nemoc trvala déle

⁷⁸ Poslanecká sněmovna parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1920-1925 Poslanecká Sněmovna, schůze č.370 <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/370schuz/s370002.htm>

⁷⁹ podle jednacního řádu je zpravodajem výboru zvolen jeden z jeho členů, který přednáší věc ve výboru, následně sepiše odůvodněnou zprávu projednávané záležitosti a pokud ji výbor schválí, hájí jí ve sněmovně - *Jednací řád poslanecké sněmovny*. Brno 1920, s. 49, §30

⁸⁰ http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t4838_00.htm

⁸¹ řazeno chronologicky

⁸² Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 33

než týden, předkládali lékařskou zprávu.⁸³ Pokud si poslanec chtěl vzít dovolenou trvající do 7 dnů, uděloval jí předseda, pokud byla dovolená delší, podal předseda návrh sněmovně, která rozhodovala prostým hlasováním.⁸⁴ Bylo zvykem, že poslanec uváděl důvod své dovolené a obvykle si ji bral pro neodkladné záležitosti, pod čímž si ale můžeme představit cokoli. Betty Karpíšková byla mezi lety 1920-25 pro nemoc uvolněna pouze dvakrát. O dovolenou požádala v sedmi případech (jedenkrát dokonce na týden), a to vždy v úterý nebo pátek. Proč právě v tyto dny můžeme jen spekulovat. Jednou teorií může být, že sněmovna v pondělí obvykle nejednala a tak si poslankyně chtěla prodloužit víkend. Další možností je fakt, že každou středu vycházely Ženské noviny a ne vždy mohlo být číslo v úterý hotové. Navíc si tyto dovolené brala převážně před Vánocemi a vzhledem k její pracovní vytíženosti si zřejmě potřebovala udělat čas na domácnost. Takto by bylo možné pokračovat ještě dlouho, skutečný důvod se ale asi nikdy nedovíme.

5.2 Národní shromáždění – poslanecká sněmovna - 1925-29

Dne 17. prosince 1925 opět usedla Betty Karpíšková, jako jediná žena zvolená za ČSDSD, do poslaneckých lavic. Do voleb již vstupovala jako zkušená politička a svůj mandát 15. listopadu 1925 úspěšně obhájila.⁸⁵ Ačkoliv by se mohlo zdát, že jakožto členka nejužšího vedení strany a dosavadní poslankyně bude mít zajištěné přední místo na kandidátní listině, opak byl pravdou. Župní zastupitelstvo IV. volebního kraje v Mladé Boleslavi⁸⁶ odmítlo návrh představenstva výkonného výboru strany v této župě kandidovat na druhém místě poslankyni Karpíškovou, která pak byla postavena na 3. místo kandidátky A v Praze (I. volební kraj).⁸⁷

Stejně jako v prvním volebním období, se i nyní aktivně zapojila do práce ve výborech. Působila jako stálá členka výborů vyšetřovacího, zásobovacího a zdravotnického, byla první náhradnicí ve výboru inkompatibilitním a občas zastoupila své kolegy ve výborech sociálně-politickém, zemědělském a živnostenském. Byla též jmenována ministrem

⁸³ *Jednací řád poslanecké sněmovny*. Brno 1920. s. 16, §2, odst. 3

⁸⁴ Tamtéž, §2, odst. 4

⁸⁵ <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm>

⁸⁶ *Řád volení do poslanecké sněmovny republiky Československé*, Brno 1929, s. 14

⁸⁷ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 41

spravedlnosti inspektorkou ženské věznice v Řepích, a díky této funkci mohla poukázat na špatné stravování trestanek.⁸⁸

V červnu 1926, jak bylo jejím zvykem po celé působení v politice, se opět za řečnickým pultíkem zasazovala za práva žen a dětí, tentokrát při projednávání návrhu zákona na změnu celního sazebníku.⁸⁹ Důsledky tohoto zákona by podle ní nejtvrdějším způsobem zasáhly dělnické ženy a jejich rodiny. Nový příval drahoty by pro některé byl útokem na holý život. Ve své řeči se opět nebála hlasitě projevit svoje proticírkevní názory a kritiku směřovala na hlavu monsignora Šrámka. Její přístup měl samozřejmě své opodstatnění. Lidová strana hodlala tento nový sazebník společně s agrárníky prosadit ze zjištěných důvodů. Více peněz do státní pokladny by znamenal více peněz na platy duchovních. Ve své řeči se neopomněla, dle mého názoru, chytře zmínit o velmi diskutovaném tématu – potratech.⁹⁰ Jakožto schopná rétorika dokázala opět tuto látku využít ve svůj prospěch a „naroubovat“ ji na téměř neslučitelnou záležitost. K tzv. „procelní koalici“ hovoří takto: „*Vy doháníte chudé matky k novému omezování počtu dětí, poněvadž ony nemají více svědomí, aby vychovávaly děti k bídě a v nezaměstnanosti. Vy pracujete přímo k potratářství, nad nímž se na venek rozhořčujete, a ke zvýšené morbiditě lidí.*“⁹¹

Červen roku 1926 byl pro poslankyni Karpíškovou ve znamení plamenných projevů v plénu. Druhou příležitostí k vyjádření jejích antagonistických postojů ke katolické církvi využila při projednávání návrhu zákona o úpravě platů duchovních státem uznaných církví.⁹² Ještě než vystoupila se svým příspěvkem, stačila výkřikem popíchnout právě řečnického poslance Ostrého⁹³, takto: „*Politická prostituce strany, která se prodává!*“⁹⁴ Poslanec ovšem zachoval chladnou hlavu a její poznámku ohledně své domovské strany⁹⁵, přešel. Při své řeči se již projevila naplno a neopomněla zmínit Msgr. Šrámka jako nepřitele rodičích matek a jejich dětí.⁹⁶ Pochopitelně měla na mysli i nemanželské děti katolických kněží, které navíc trpí

⁸⁸ *Zpráva o činnosti Československé sociálně demokratické strany dělnické v letech 1927-1929 vydaná ku XVI. Řádnému sjezdu v Praze*, Praha 1930, s. 186

⁸⁹ <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/030schuz/s030014.htm>

⁹⁰ Tamtéž

⁹¹ Tamtéž, Poslanecká sněmovna parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1925-1929 Poslanecká Sněmovna, schůze č.30

⁹² <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/036schuz/s036011.htm>

⁹³ poslanec Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské v letech 1925-39

⁹⁴ Poslanecká sněmovna parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1925-1929 Poslanecká Sněmovna, schůze č.36 <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/036schuz/s036011.htm>

⁹⁵ strana byla v koalici s agrárníky a lidovci, na což také poslankyně Karpíšková naráží

⁹⁶ jako ministr zdravotnictví neuvolnil dostatek peněz na úpravu poměrů porodních asistentek

duchovní i tělesnou bídou.⁹⁷ Katolická církev byla se státem spojena už od jeho vzniku a díky tzv. kongruovému⁹⁸ zákonu, který se ve sněmovně projednával a byl přijat, začali duchovní pobírat od státu plat. Sociální demokraté tomuto, díky menšině ve sněmovně, nemohli zabránit. Mohli alespoň poukázat, ústy Betty Karpíškové, na nemravnost jednání katolické církve a jejich přísluhovačů v poslanecké sněmovně.

Vzhledem k faktu, že sociální demokraté byli po většinu času tohoto volebního období v opozici⁹⁹, hlasovali a vystupovali v plénu vždy proti návrhům koaličních stran. Nejinak tomu bylo i při schvalování závěrečného státního účtu a účtů státních organizací (meliorační a bytový fond).¹⁰⁰ Poslankyně Karpíšková ve své řeči poukazovala na negativní dopady zdražování produktů denní potřeby a znequalitnění potravin. A opět neopomněla zmínit její nejdůležitější téma – požadavek úpravy „potratových paragrafů“. Díky svému postavení opoziční poslankyně mohla naplno kritizovat postoj vlády, konkrétně ministra zdravotnictví Tisa¹⁰¹, k tomuto palčivému problému, následovně „*A dále jako hnusná komedie musí se jevití všem uvědomělým pracujícím ženám...odpovídá pan ministr zdravotnictví dr Tiso na naše volání po lidšější úpravě potratových paragrafů koženým výkladem o důležitosti a mimořádné účelnosti lidského semene, a vycházejí s tohoto klerikálně pokryteckého hlediska, dospívá k názoru, že chudé matky, nemohou-li roditi z hospodářských a sociálních příčin, mají zmenšovati svoji porodnost pohlavní zdrženlivostí, ne aby požitek využily a pak škrtily život v zárodku.*“¹⁰² Dále se též pozastavuje nad tím, že je v této době ještě možné, aby klerikální náhled na věc byl nadřazen názoru vědeckému.¹⁰³ Díky působení katolických kněží ve vládě jakožto ministrů, je v této době, podle mého názoru, připoutána ne církev ke státu, ale stát k církvi.

Mezi další návrhy vzešlé z řad „panské koalice“, které Betty Karpíšková kritizovala, bylo zvýšení věkové hranice voliček pro volby do okresních a zemských zastupitelstev. Karel Kramář tento návrh výboru odůvodňoval tak, že ženy ve 21 letech ještě nemohou být dostatečně rozumově na výši, aby si samy dokázaly vybrat politickou stranu, kterou budou

⁹⁷ <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/036schuz/s036011.htm>

⁹⁸ kongrua je plat duchovního

⁹⁹ kromě let 1926-29 byli vždy sociální demokraté ve vládě, v tomto období stáli v opozici k tzv. Švehlově třetí vládě „panské koalice“, předtím krátce vládl Jan Černý a jeho úřednická vláda

¹⁰⁰ <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/074schuz/s074001.htm>

¹⁰¹ československý politik, katolický kněz, mezi léty 1927-29 zastával funkci ministra zdravotnictví a tělesné výchovy

¹⁰² Poslanecká sněmovna parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1925-1929 Poslanecká Sněmovna, schůze č.74 <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/074schuz/s074001.htm>

¹⁰³ Tamtéž, schůze č. 74

volit.¹⁰⁴ Nehovořil zde ale o voličích mužského pohlaví, ti jsou rozumově vyspělí! Betty Karpíšková si o tom ovšem myslí opak, jak prý bylo díky hloupým voličům z řad mužů dokázáno při volbách roku 1925¹⁰⁵. Tento, pro ni naprosto nesmyslný, návrh podrobněji rozebírá a logickými argumenty ženy brání. Jak je možné si myslet, že dělnické dítě pracující od 14 let nemá po 7 letech těžké dřiny a školy života rozum? Jak je možné, že 18 nebo 19letým učitelkám svěří své děti, aby jim byly duchovními rádci, a ony nemají ve 21 letech rozum?¹⁰⁶ Tyto naprosto scestné argumenty mají podle ní jeden jediný důvod – navrhovatelé se bojí, že by ženy mohly volit socialisticky! Hejskům a slečinkám z řad „zlaté mládeže“ jsou volby ukradené, ale proletářské ženy vždy volit půjdou. Z výše zmíněných důvodů je zřejmé, že sociální demokraté pro tento návrh nehlasovali.

Dalším znakem vlády „panské koalice“ byla naprostá ignorace požadavků sociálních demokratů na zlepšení sociální podpory vdov a sirotků. Dokonce na chov koní bylo vynaloženo více prostředků než na péči o mládež. Katoličtí ministři¹⁰⁷ neustále hájili nenarozené děti, kdežto ty živé, nezaopatřené, přehlíželi. Betty Karpíšková na tento fakt poukazuje ve své řeči k návrhu zákona o hranici příjmu vylučující z nároků na důchod válečné poškozenec takto: „*Velmi smutně na nás působilo, že pan ministr Šrámek jako rozhodující činitel nedal dosud podporu sirotčinci, který má družina válečných poškozenců v Načeradci. Nechceme věřiti, že by to bylo snad proto, že tam výchova dětí není svěřena jeptiškám.*“¹⁰⁸

V listopadu roku 1928 je v parlamentu projednáván vládní návrh zákona o vzdělávání a výcviku porodních asistentek. Poslankyně Karpíšková vystupuje před kolegy s velmi obsáhlou řečí. Úvodem zkritizovala poslední dva ministry zdravotnictví (Šrámek a Tiso), že po dobu jejich působení ve funkci tento resort nevykazoval téměř žádnou činnost. Pokud se tak přece jen stalo, byly návrhy odsud vzešlé spíše negativního rázu.¹⁰⁹ Stejně tak výše zmíněný návrh byl nedostatečný a vyslovili se proti němu i špičky v oblasti porodnictví. Ovšem jak již bylo naznačeno výše, tato vláda na rady vědců, podle Betty Karpíškové, nikdy moc nedala. Ačkoli by se podle tohoto zákona zvýšila doba vzdělávání porodních asistentek

¹⁰⁴ <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/093schuz/s093004.htm>

¹⁰⁵ je možné, že se tento její výrok vztahuje k faktu, že ČSDSD v těchto volbách získala jen 8,9% - Broklová, E.: *Československá demokracie. Politický systém ČSR 1918-1938*. Praha 1992, s. 86, nebo k tomu, že ženy získaly jen 10 křesel, oproti minulým 13 křeslům

¹⁰⁶ <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/093schuz/s093005.htm>

¹⁰⁷ ministr zdravotnictví Tiso a ministr sociální péče Šrámek

¹⁰⁸ Poslanecká sněmovna parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1925-1929 Poslanecká Sněmovna, schůze č.145 <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/145schuz/s145015.htm>

¹⁰⁹ <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/174schuz/s174004.htm>

ze 4 měsíců na 10, což by si také vyžádalo vyšší finanční náklady na jejich vzdělávání, vzejde i od porodních asistentek, jak poslankyně Karpíšková poznamenává, požadavek vyššího platového ohodnocení. Chudé ženy, které tak rodí doma, si jejich služby už vůbec nebudou moci dovolit, navíc je nebudou moci zaplatit ani obce.¹¹⁰ Její řeč se také dobírá k logickému vyústění tohoto problému, k potratům. V zákoně je navrženo, že pokud se porodní asistentka bude podílet nějakým způsobem na provedení potratu, bude jí odejmut diplom, zakázána praxe a navíc bude dle trestního zákona souzena za zločin. Podle názoru poslankyně Karpíškové a jejích kolegyně z jiných politických stran toto není řešení. Bylo by přeci možné proti potratářství bojovat účelněji a méně násilně. Vláda však byla k návrhům a rezolucím týkajících se této otázky hluchá. Všechny návrhy na novelizaci §144 byly v Národním shromáždění přehlasovány a k úpravě nedošlo.

O chování poslankyně Karpíškové už bylo možné udělat si obrázek. Často neudržela své emoce na uzdě a hlasitě vykřikovala při řeči kolegů poslanců. Její ostrý jazyk jí však ne vždy byl k užítku. Došlo to tak daleko, že lidovecký poslanec Krejčí, kterého nazvala „nestydatým chlapem, drzým provokatérem“¹¹¹ na ni podal za tyto urážky stížnost a žádal, aby jí byla udělena důtka dle §51 jednacího řádu¹¹². Nakonec svou žádost na postih poslance Krejčí odvolal. Není známo proč.

Vzhledem k faktu, že sociální demokraté byly téměř celé volební období v opozici, je pochopitelné, že všechny jejich pozměňovací návrhy a rezoluce byly zamítnuty. Navíc se můžeme setkat s doporučením výborového zpravodaje při projednávání příslušného zákona, aby byly všechny pozměňovací návrhy podané poslankyní Karpíškovou a jejími kolegy, zamítnuty.¹¹³ V tomto volebním období podala pod svým jménem tři návrhy vládě – požadavek provedení protidrahotných opatření a provedení ošacovací a vyživovací akce dětí nezaměstnaného dělnictva (tento návrh s několika málo změnami podala v letech 1926 a o rok později). Vlastních interpelací podala 10, z toho 4 byly naléhavé. Interpelace na ministra sociální péče Šrámka ve věci ustanovení živnostenských inspektorek bychom mohli považovat za raritu. Odpovědi se jí a poslankyni Blatné dostalo až o dlouhých 10 měsíců později! Navíc ministr na dotaz, zda „*jest ochoten učiniti nutná opatření nebo podati*

¹¹⁰ Tamtéž, schůze č. 174

¹¹¹ <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/174schuz/s174006.htm>

¹¹² jednací řád o tom hovoří takto: §51 – Urazí-li poslanec ve schůzi jiného poslance, člena nebo zástupce vlády, přikáže předseda na písemnou žádost uraženého věc výboru imunitnímu, jenž rozhodne do 48 hodin, zda je poslanec vinen, a navrhne v tom případě ústní zprávou, aby provinilému poslanci byla vyslovena důtka. – *Jednací řád poslanecké sněmovny*. Brno 1920, s. 68

¹¹³ <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/099schuz/s099010.htm>

*příslušné návrhy zákonů, aby živnostenskou inspekci prováděli dělníci ze závodů, zvláště však ženy*¹¹⁴ neodpověděl, jen potvrdil stávající stav a že je s ním obeznámen.

Nepřítomna byla poslankyně Karpíšková při zasedání v tomto volebním období celkem osmkrát – ve 3 případech z důvodu dovolené pro neodkladné záležitosti, ve zbývajících z důvodu nemoci.

5.3 Národní shromáždění – Senát – 1929-35

Volby do Senátu NS se konaly 27. října 1929¹¹⁵ a již zkušená politička Betty Karpíšková, postavená jako dvojka na kandidátce za Prahu¹¹⁶, získala svůj první senátorský mandát. V klubu sociálních demokratů taky byla jedinou ženou. Slib složila 12. prosince 1929¹¹⁷. Stejně jako v dolní komoře, byla i zde v Senátu zvolena do výboru sociálně-politického, což bylo logické z hlediska oblasti jejího zájmu, navíc ve stejném výboru působila i ve sněmovně. V oblasti sociálního pojištění žen spolupracovala se senátorkou Františkou Plamínkovou (Česká strana socialistická). Díky jejímu úsilí byla Betty Karpíšková jmenována odbornicí na sociální pojištění v odborné komisi ministerstva sociální péče.¹¹⁸

V době výkonu jejího mandátu opět byla sociální demokracie ve vládní koalici, měla své 3 ministry a Rudolf Bechyně byl navíc místopředsedou vlády.¹¹⁹ Jak je patrné z jejích promluv v plénu, tato skutečnost se odrazila na jejím vystupování. Její řeči už nebyly tak plamenné a kontroverzně laděné. Naopak byly umírněné, souhlasné a chválící práci vlády. Jako příklad lze uvést její vystoupení při projednávání návrhu finančního zákona pro rok 1930, ve kterém zmiňuje cukrovarnické kartely, ale již na ně neútočí takovým způsobem, jako tomu bylo při výkonu poslaneckého mandátu.¹²⁰ Můžeme se také domnívat, že tato její divokost byla utlumena věkem¹²¹ či jistým politickým „zmoudřením“, nebo faktem, že senát

¹¹⁴ Poslanecká sněmovna parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1925-1929 Poslanecká Sněmovna, tisk 2193 http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t2193_03.htm

¹¹⁵ <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/033schuz/s033001.htm>

¹¹⁶ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 47

¹¹⁷ <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/01schuz/s01001.htm>

¹¹⁸ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 67-68

¹¹⁹ Tomeš, J.: *Průkopníci a pokračovatelé. Osobnosti v dějinách české sociální demokracie 1878-2003*, Praha 2004, s.180-181

¹²⁰ při projednávání zdražení cukru v roce 1923 nazvala cukrovarnický kartel lichváři

¹²¹ v roce 1930 jí bylo 49 let

v této době nebyl tím hlavním politickým kolbištěm.¹²² Ovšem dokud nepřišlo na přetřes téma potratů a práv matek.

Zcela se neshodovala, mnohdy se spíše názorově rozcházela se senátory Komunistické strany Československa, kteří byli tehdy v opozici. Polemizovala s nimi, skákala jim do řeči¹²³, kritizovala jejich názory v plénu. Příkladem jejího postoje je následující výňatek z její řeči: „...některé mlýny jsou zařízeny jenom na jedno mletí a komunistická strana je zařízena také jenom na jednu kritiku, vycházející z jednoho jediného směru a jdoucí jedním směrem, totiž že všechno, co se děje u nás, je špatné a všechno, co se děje v Rusku, je velmi dobré.“¹²⁴ Můžeme se jen domnívat, kdy se u ní tato averze objevila, ale ještě v březnu roku 1920 vystupovala na konferenci sociálně demokratických žen s pochvalným příspěvkem o ruské revoluci.¹²⁵

Názorový posun je patrný u senátorky Karpíškové v případě zástupců Hlinkovy slovenské strany lidové. Tato skutečnost pramení z jejího odporu vůči církvím, převážně však k té katolické. Neváhá se v plénu ohradit proti pro ni scestným názorům lidoveckých senátorů.¹²⁶

Z funkce členky sociálně-politického výboru připadla Betty Karpíškové úloha zpravodajky tohoto výboru ve věci návrhu zákona o bytové péči. Nebývalo zvykem, že by panovala názorová shoda koaličních i opozičních politiků na určitý návrh. Tento zákon byl výjimkou, jelikož podporoval stavební ruch - nezaobíral se tak pro jednu či druhou stranu vyhraněným tématem. Jako zpravodajka vystoupila před kolegy se svým referátem hned několikrát.

Již od roku 1933 v Senátu probleskuje předtucha hrozby ze strany nacistického Německa. Ke konci roku 1934 se projednává usnesení poslanecké sněmovny k vládním návrhům zákona o délce prezenční služby a o branném příspěvku.¹²⁷ Do debaty vstupuje i senátorka Karpíšková, která se opět jala hájit práva žen. Svým stručným a výstižným

¹²² Volby do sněmovny a senátu se konaly současně, politické strany tak měly v obou komorách shodné rozložení sil. Hlavní politické boje se tak odehrávaly v dolní sněmovně

¹²³ např. při promluvě senátora Doudy, který se vyjadřoval k návrhu zákona o ochraně osob oprávněných požadovat výživu

¹²⁴ Senát parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1929-35 Senát, <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/048schuz/s048009.htm>

¹²⁵ *Ženské noviny*, č. 11, r. II

¹²⁶ Podle výroku senátora Rovňana je právě socialismus vinen za množství nemanželských dětí a jejich bídu. Karpíšková se naopak domnívá, že bídou trpí tyto děti právě díky postoji katolické církve, která je považuje za zrozené z hříchu.

¹²⁷ <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/286schuz/s286003.htm>

příspěvkem vládu žádá, aby se postavila za matky ve věci zproštění branného příspěvku. Odůvodňuje tento požadavek tím, že mateřství je samo o sobě daní a že ženy už svou část odevzdaly ve formě svých synů. Nakonec poznamenává, že jestliže ženy senátorky budou pro tento návrh hlasovat, bude to proti jejich vnitřnímu přesvědčení.¹²⁸

K senátní práci, stejně jako sněmovní, patří podávání návrhů a interpelací.¹²⁹ Vlastní návrh podala Betty Karpíšková za dobu výkonu tohoto senátorského mandátu pouze jeden. Týkal se požadavku pomoci krajům, které byly stíženy živelnými pohromami.¹³⁰ Interpelace svým jménem podala tři a na všechny jí bylo kladně a bez vytáček ministry odpovězeno.¹³¹

Betty Karpíšková se mezi lety 1929-35 těšila pevnému zdraví, dle záznamů v tomto období nepožádala o uvolnění ze zdravotních důvodů. O dovolenou požádala v 9 případech na jeden den, jedenkrát na 3 dny a ve dvou případech na celý týden.

5.4 Národní shromáždění – Senát – 1935-39

Poslední volby se do předválečného Národního shromáždění konaly 19. května 1935. Slib noví, v případě Betty Karpíškové „staronoví“, zvolení senátoři a senátorky, složili na 1. ustavující schůzi dne 18. června 1935.¹³² V tomto volebním období zasedalo v Senátu pět senátorek, z toho byly dvě ze sociální demokracie – s Betty Karpíškovou byla za ČSDSD zvolena Ema Koutková.¹³³

Již od počátku tohoto volebního období se nad politikou ČSR vznášel mrak nadcházející války a nacistické okupace. Do NS úspěšně kandidovala Henleinova Sudetendeutsche Partai, která v Senátu získala celkem 23 křesel.¹³⁴ Navíc republikou zmítala dlouhodobá hospodářská krize, což se projevuje i ve velké většině promluv Betty Karpíškové v plénu.

Ani v tomto volebním období ne nestalo, že by se senátorka Karpíšková aktivně neúčastnila práce ve výborech. Byla členkou výborů imunitního, kulturního a sociálně-politického, jehož byla též zapisovatelkou a zpravodajkou.

¹²⁸ Tamtéž, schůze č. 286

¹²⁹ pravidla podávání návrhů a interpelací shodná jako u poslanecké sněmovny, rozdíl je jen v počtu podepsaných, kterých musí být alespoň 11 – *Jednací řád poslanecké sněmovny*. Brno 1920, s. 83

¹³⁰ http://www.psp.cz/eknih/1929ns/se/tisky/t1277_00.htm

¹³¹ interpelace na ministra financí ohledně dovozu preparátů z ciziny k léčení pohlavních chorob, na ministra veřejných prací ve věci snížení cen uhlí a na ministra zdravotnictví stran bezplatného očkování dětí proti záškrtu

¹³² <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/001schuz/s001001.htm>

¹³³ ostatní strany měly jen po jedné zvolené kandidátce

¹³⁴ ve sněmovně 44 křesel, přičemž získala nejvíc hlasů ze všech politických stran

Jak jsem si již mohli zvyknout, nebylo roku, kdy by nevystupovala se svou řečí ku příležitosti schvalování státního rozpočtu. V úvodu svého vystoupení 19. prosince 1935 neopomněla projevit, jak sama říká radost a uspokojení, nad čerstvým zvolením dr. Edvarda Beneše novým prezidentem Československé republiky. Dle jejího názoru je důležité, že do prezidentského křesla usedl někdo, kdo bude dbát Masarykova odkazu a bránit demokracii, které jsou ženy horlivými zastánkyněmi. Celou republiku v této době pustošila hospodářská krize, která jako obvykle nejvíce zasáhla nejnižší vrstvy obyvatel. Nejen že ti, kteří měli to štěstí a udrželi si práci, mají nízké mzdy, ale navíc se zhoršuje kvalita potravin a roste jejich cena. Betty Karpíšková konstatuje, že pokud nebudou politici bdít nad cenami potravin, nezaměstnaní se jen těžko nasytí a tento fakt poté přispívá ke zvýšení nemocnosti. Proto žádá pro ministerstvo zdravotnictví navýšení dotací. Ačkoli uvádí několik výtek k rozložení financí v rozpočtu, vyjadřuje se k němu souhlasně. Také zmiňuje v této době již velmi aktuální položku rozpočtu – finance na vybavení armády. Jako sociální demokratka navrhuje, aby byl zbrojařský průmysl postupně postátňován. Hovoří o tom takto: *„Jenom stát může nám dáti i všem záruku, že kanony a flinty u nás vyrobené nebudou jednou namířeny proti našim vlastním synům a dětem.“*¹³⁵

V promluvě Betty Karpíškové před Senátem při projednávání státního rozpočtu na rok 1937 se opět setkáváme s jejím negativním hodnocením postupující hospodářské krize. Kritizuje také ministerstvo obchodu, které je, dle jejího názoru, negativně nakloněno spotřebitelům. Jako příklad uvádí vývoz přebytků másla do hitlerovského Německa za poloviční cenu, než je prodáváno u nás. Tuto skutečnost se nebojí nazvat „zločinem na republice“ a dále říká: *„Pánové, jestliže Německo má na kanony, na zbrojení, může mít také na máslo a nám se opravdu velmi protiví, abychom podporovali vývoz levného másla do ciziny.“*¹³⁶ Dalo by se říci, že tyto výroky jsou poměrně odvážné vzhledem k tomu, že v Senátu zasedala i početná SdP. Se zhoršující se situací spojuje i pokles porodnosti, která je podle ní důsledkem nedostatečné výživy lidí. A jde dále – otázka dobré výživy je důležitá pro obranu státu. Pokud budou muži dobře živeni, budou lépe snášet strasti příští války. Dle jejích slov vede cesta k udržení demokratického režimu přes dostatečnou výživu národa. Jak je

¹³⁵ Senát parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1935-39 Senát, schůze č. 14 <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/014schuz/s014009.htm>

¹³⁶ Senát parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1935-39 Senát, schůze č. 53 <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/053schuz/s053004.htm>

patrné, senátorka Karpíšková si uvědomovala, že situace je vážná a hrozba války na obzoru.¹³⁷

Jako zpravodajka sociálně-politického výboru informovala Senát o projednávání zákona, který upravuje hmotné poměry školních inspektorů a doporučila ho jako zástupkyně výboru k přijetí beze změny. I opozice, což nebylo zvykem, souhlasila s jeho přijetím. Návrhy senátora Hancka za HSL'S (Hlinkova slovenská ľudová strana), aby inspektoři na Slovensku byli Slováci a věřící, nebyly vyslyšeny.¹³⁸

V prosinci 1937 již bylo patrné, že situace je opravdu vážná. Betty Karpíšková zahajovala svou řeč k odhlasovanému státnímu rozpočtu takto: „*Před několika dny jsme odhlasovali státní rozpočet, který jsme s jistou hrdostí nazvali rozpočtem obrany státu. Koaliční strany tu projevíly vzácnou svornost v nazírání na potřeby armády a celkové připravenosti státu pro případ napadení.*“¹³⁹ Obrana státu byla pro tuto dobu tou nejvyšší možnou prioritou.

Po podpisu Mnichovské dohody 30. září 1938 bylo všem jasné, že situace je kritická. Československo bylo vydáno Hitlerovi na pospas a končila tak éra První republiky.¹⁴⁰ S nástupem nového systému došlo k rozpuštění stávajících politických stran. Sociální demokraté na tuto skutečnost reagovali uskupením Národní strany práce v prosinci roku 1938.¹⁴¹ Poslední schůze Senátu se konala 17. prosince 1938.¹⁴²

V tomto okolnostmi zkráceném volebním období podala Betty Karpíšková při výkonu svého mandátu jednu interpelaci na vládu ve věci zvýšení dovozu dobytka a snížení cla¹⁴³ a 2 návrhy na pomoc osobám postižených živelnou pohromou.

Betty Karpíškovou známe z jejích výstupů ve sněmovně a následně v Senátu jako ráznou ženu. Tento obrázek podtrhuje i zmínka v senátních záznamech o jejím umravňování svého stranického kolegy Františka Modráčka udeřením přes záda poté, co se slovně opřel do senátora Pajora.¹⁴⁴

¹³⁷ Tamtéž, schůze č. 53

¹³⁸ <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/073schuz/s073003.htm>

¹³⁹ Senát parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1935-39 Senát, schůze č. 99 <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/099schuz/s099002.htm>

¹⁴⁰ Kárník, Z.: *České země v éře První republiky (1918-1938), díl III*. Praha 2000, s. 614-622

¹⁴¹ nově transformovaná strana vznikla 11. prosince 1938

¹⁴² <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/129schuz/s129001.htm>

¹⁴³ http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky/t0271_02.htm

¹⁴⁴ senátor maďarské národnosti za Zemskou křesťansko-socialistickou stranu

Jak jsme již zjistili, senátorka Karpíšková byla pilnou političkou a výjimka není ani toto volební období. O dovolenou požádala 6krát, z toho ve dvou případech na týden. O volno pro nemoc nepožádala vůbec.

6. „Potratové paragrafy“ a jejich reflexe v práci Betty Karpíškové

Betty Karpíšková se aktivně věnovala ve své veřejné činnosti právě tomuto velmi diskutovanému tématu. Nově vzniklá Československá republika převzala rakouský trestní zákoník z roku 1852, který „vyhnání plodu“ řešil §144-148 a kvalifikoval ho jako trestný čin. Právní úpravu deliktu obsahovala Hlava XVI. zmíněného zákoníku „O vyhnání plodu ze života“. §144 se vztahoval na pachatelku, která se všemi možnými způsoby snažila o „vyhnání vlastního plodu“, tedy úmyslně vykonávala cokoli, co by jí způsobilo potrat nebo porod mrtvého dítěte. Tresty se za tento čin pohybovaly od jednoho roku do pěti let. Pokud šlo o pokus tohoto činu, trestem bylo vězení od šesti měsíců do jednoho roku. §147 upravoval skutkovou podstatu „vyhnání cizího plodu“. Osoba, která by proti vůli těhotné ženy provedla potrat nebo se o něj pokusila, měla být potrestána jedním až pěti lety těžkého vězení. Pokud by došlo na ublížení na zdraví ženy, byl trest stanoven na pět až deset let odnětí svobody. Zákonodárci ovšem nevytvořili postih pro variantu, že by s potratem ženě pomáhala jiná osoba za ženina souhlasu. Toto bylo řešeno ustanovením §5 a §144 trestního zákona, podle kterých byly tyto osoby odsuzovány jako spoluviníci.¹⁴⁵ Zákaz provádět potrat se ale nevztahoval na případy ohrožení života matky.¹⁴⁶

Toto téma hýbalo míněním společnosti v českých zemích již od roku 1906, kdy začal o tomto problému uveřejňovat články novinář Alois Hajn. Kritizoval společnost za to, že na mimomanželské mateřství pohlíží jako na zločin. Nebyl zastáncem interrupcí jako takových, ale podporoval regulaci porodnosti používáním ochranných prostředků.¹⁴⁷

Prvním impulsem v Národním shromáždění v otázce umělého přerušování těhotenství byl v roce 1920 návrh na novelizaci trestního zákona podaný národně socialistickými poslanci v čele s Luisou Landovou-Štychovou. Podle tohoto návrhu měla být interrupce beztrestná v prvních 3 měsících a umělé přerušování by mělo být provedeno ze zdravotních a sociálních

¹⁴⁵ Bendová Bednářová, L.: *Zločin „vyhnání plodu“ (Trestnost umělého přerušování těhotenství v první čtvrtině 20. století)*. in: Právo, ekonomika, management 1/2010, s. 87

¹⁴⁶ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 76

¹⁴⁷ Bendová Bednářová, L.: *Zločin „vyhnání plodu“ (Trestnost umělého přerušování těhotenství v první čtvrtině 20. století)*. in: Právo, ekonomika, management 1/2010, s. 90-91

důvodů. Navíc návrh obsahoval požadavek značného snížení trestu pro třetí osobu.¹⁴⁸ Návrh nebyl schválen. V roce 1922 podali ti samí poslanci stejný návrh s drobnou úpravou¹⁴⁹ a opět neuspěli.

Mezitím se umělé přerušování těhotenství začalo horlivě probírat v tisku. Proti byl jednoznačně katolický tisk, naopak sociálně demokratický kvitoval názor, že žena má právo na vlastní tělo.¹⁵⁰ Tomuto tématu se věnovala i Betty Karpíšková v článku Palčivá otázka, uveřejněném v Ženských novinách v roce 1921. Píše zde: „*Nemyslím, že je velkým hrdinstvím a mravností přivést na svět mnoho dětí a dívati se pak na ně, jak mravně i tělesně nedostatkem prostředků hynou.*“¹⁵¹

Téhož roku podala návrh na vydání zákona, kterým by se zřídily prakticky výchovné kurzy pro ženy. Ty by měly ženy poučovat, jak se, mimo jiné, mají chránit před nežádoucím těhotenstvím. Ani tento návrh neprošel.

Další návrh na novelizaci §144-148 podala opět poslankyně Landová-Štychová¹⁵² v roce 1926. Podle tohoto návrhu by měly být interrupce prováděny jen lékaři a ve veřejných ústavech. Stejně tak by umělé přerušování těhotenství nemělo být trestné, pokud by se tak stalo na žádost ženy ze zdravotních, sociálních nebo hygienických důvodů.¹⁵³ Nebo pokud by se jednalo o těhotenství z následku znásilnění dívky do 17 let. Ovšem jen v případě, že by plod ještě nebyl schopný mimoděložního života. V důvodové zprávě se uvádí toto: „*Potrat je zlo, větší však zlem je zrození dítěte z rodičů nezdravých a do poměrů nepříznivých.*“¹⁵⁴ V této době již otázka interrupcí byla hojně diskutována i mezi lékaři.

Svobodným rozhodnutím o mateřství se Betty Karpíšková podrobněji zabývá i v přednášce Žena a socialism. Podle jejího názoru je to jen a jen žena, která má rozhodovat o tom, zda chce přivést na svět dítě. Nikoli společnost. V textu konstatuje, že by to mohl být právě socialismus, který by uvolnil cestu ke svobodnému mateřství.¹⁵⁵

Právě Betty Karpíšková nejvíce přispěla k tomu, že se umělé přerušování těhotenství stalo předmětem veřejné diskuze. Jako jedna z prvních upozornila na to, že porodnost klesá

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 92

¹⁴⁹ chtěli v návrhu umožnit interrupci těhotným mladým dívkám do 16 let

¹⁵⁰ pod tímto souslovím byl rozuměn požadavek práva ženy na volné rozhodování o svém mateřství, zda rodit či nikoli, pokud ekonomická situace v rodině není nejpříznivější pro živení dalšího potomka

¹⁵¹ *Ženské noviny*, č. 2, r. III, s. 2

¹⁵² tentokrát už jako členka komunistické strany

¹⁵³ tedy pokud by žena již třikrát rodila nebo byla pětkrát těhotná

¹⁵⁴ Poslanecká sněmovna parlamentu ČR, digitální repozitář, stenoprotokoly 1925-29 Poslanecká Sněmovna, tisk 535 http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t0535_01.htm

¹⁵⁵ Karpíšková, B.: *Žena a socialism*. Praha, s. 16-17

s výší zaměstnanosti žen a zvyšováním životní úrovně. Z hlediska širších souvislostí (historických, demografických i sociálních) dospěla k názoru, že žena by měla mít právo rozhodovat o svém těle a o tom, zda být matkou nebo ne. Snažila se přesvědčit své stranické kolegy, že je třeba podat vlastní návrh na zrušení „potratových paragrafů“ Teprve až po příkladu sociálních demokratů v Německu a Rakousku se k tomu česká sociální demokracie odhodlala.¹⁵⁶

V roce 1930 publikovala ve stranických novinách Právo lidu, v rubrice Žena a rodina¹⁵⁷, článek pod názvem Mateřství a potratářství. O §144-148 hovoří jako o protitřídních, poněvadž postihují jen chudé. Podle Betty Karpíškové není možné mít v dnešní době zákon o nuceném mateřství, zákon o nuceném otcovství přece také neexistuje! V článku se hlásí k požadavku zrušení potratových paragrafů, jelikož jsou, dle jejího názoru, omezením svobody ženy a jejího sebeurčení.¹⁵⁸

Její požadavky byly vyslyšeny a v roce 1932 připravil tehdejší sociálně demokratický ministr spravedlnosti Dr. Alfréd Meissner návrh, který by řešil problém umělého přerušování těhotenství nezávisle na stávajícím trestním zákoníku. Podle tohoto návrhu byla interrupce kvalifikována jako přečin a ve své předloze vymezoval i případy, kdy by jí bylo možno provést bez právních důsledků. Připouštěl také možnost bezplatné interrupce pro chudé ženy.¹⁵⁹

Na tento návrh reagovala Betty Karpíšková sepsáním statě pod názvem Kontrola porodů a Meissnerova osnova (1932), ve které předkládá důvody důležitosti zrušení tzv. potratových paragrafů. Podle ní má každé dítě právo na to, aby bylo „uvědoměle a odpovědně zplozeno“¹⁶⁰, tedy aby nebylo vědomě přivedeno do nedostatku a strádání. Proto je důležité upravovat počet dětí v rodině podle ekonomických možností rodičů. Ovšem toto není možné, pokud platí zastaralý zákon, který interrupci kvalifikuje jako trestný čin. Proti potratářství se ale má podle Betty Karpíškové bojovat, spíše než tresty žalářem, zavedením osvěty ve věci ochrany proti těhotenství. Jako žena požaduje úplné zrušení §144-148, zastává ovšem názor, že by mělo být zachováno jako zločin, pokud by došlo k interrupci bez souhlasu ženy nebo

¹⁵⁶ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 80

¹⁵⁷ téma interrupcí bylo v této rubrice probíráno často

¹⁵⁸ *Právo lidu* – 13. dubna 1930, č. 89, r. XXXIX, s. 9

¹⁵⁹ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 80

¹⁶⁰ Karpíšková, B.: *Kontrola porodů a Meissnerova osnova*. Praha 1932, s. 4

pokud by k tomu měla být donucena. Pro nemajetné ženy by mělo být umělé přerušení těhotenství zdarma.¹⁶¹

Veřejnou polemiku na téma potratů vedla s filosofem Emanuele Rádlem. Ten ve své práci *Proti takzvané sociální indikaci: K reformě paragrafu 144* uvádí interrupci jako naprosto nepřijatelnou, jelikož při ní dochází k usmrcení živé bytosti. Připouští však, že v některých případech je nutné život ukončit, ale o tomto by měl rozhodovat jedině lékař, nikoli žena! Obecně byl ale proti sociální indikaci. Nazývá též umělé přerušení těhotenství sociální nemocí, která pramení z nedokonalého uvědomění.¹⁶²

Roku 1933 vyšla Betty Karpíškové tiskem přednáška *Novelizace trestního zákona: Potratové paragrafy*. Uvádí v ní faktické údaje o problematice potratů z jiných evropských států a konstatuje zde, že tyto „*státy ve velké většině udržují porodnost pod tresty přímo krutými*“,¹⁶³ jelikož se bojí úbytku populace. V témže roce vyšel i překlad, dle mého názoru, na tu dobu poměrně kontroverzní knihy americké propagátorky kontroly porodů Margaret Sanger, ke kterému Betty Karpíšková napsala předmluvu.

Téma potratových paragrafů se probíralo i na půdě senátu. Zde se ozývali komunisté, že Meissnerova osnova není dost radikální a požadovali bezpodmínečnou legalizaci umělého přerušení těhotenství. S tím ale Betty Karpíšková v žádném případě nesouhlasila. Potrat by měl být podle ní jen východiskem z nouze, ne pravidelnou praxí. Není možné, aby ženy neodpovědně plodily děti.

Ačkoli se ženy snažily společnými silami o reformu trestního zákona, v době První republiky se jim to nepodařilo.

7. Stranická práce

Od konce 19. století se začala uvnitř dělnického hnutí prosazovat moderní ženská otázka. Ženy se nejprve směly účastnit jen práce v nepolitických organizacích, dle spolkového zákona z roku 1867 §30 nesměly být členkami politických spolků.¹⁶⁴ Naopak politické strany, které nebyly právním subjektem, poskytovaly prostor pro politickou činnost žen. Došlo tak k vytvoření ženských organizací při politických stranách.¹⁶⁵ Politické strany ale nepovažovaly

¹⁶¹ Tamtéž, s. 6-10

¹⁶² Rádl. E.: *Proti tak zvané sociální indikaci. K reformě paragrafu 144*. Praha 1932, s. 9-25

¹⁶³ Karpíšková. B.: *Novelizace trestního zákona. Potratové paragrafy*. Praha 1933, s. 6

¹⁶⁴ Wohlgemuthová, R.: *Účast žen v české sociální demokracii*, in: ČsČH, č. 3, r. VIII, Praha 1965, s. 403-404

¹⁶⁵ Musilová. D.: *Politická: poslání nebo profese*, in: *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zajištění historiografie*. Pardubice 2006, s. 389

tyto organizace za samostatné subjekty, spíše jim byly prostředkem pro agitační činnost. Jako první to byla sociální demokracie, která ženskou otázku vtělila do svého politického programu, ale v praxi postupovala opatrně.¹⁶⁶ Roku 1912 byl v parlamentu schválen návrh sociálně demokratických poslanců na zrušení § spolkového zákona, který zakazoval účast žen v politických spolcích.¹⁶⁷ Tím se ženám otevřely dveře.

Betty Karpíšková započala svou stranickou práci v Kolíně, kde s manželem a rodinou žila. Už před svým zvolením do poslanecké sněmovny v roce 1920 se aktivně účastnila obvodních konferencí sociálně demokratických žen a vystupovala zde se svými referáty. Tato činnost se rozhojnila po jejím nástupu do vysoké politiky. Místní organizace žen při ČSDSD si ji zvaly po celé republice jako čestného hosta, aby je informovala o dění v parlamentu.¹⁶⁸ Její program byl nabitý, týdně navštívila 2-3 místní organizace.

Politička Karpíšková byla vysílána jako zástupkyně sociálně demokratických žen na sjezdy mezinárodních ženských organizací. V roce 1927 byla na sjezdu v Marseille, kde také přednesla svůj referát, zvolena do představenstva Internacionály žen a jako jeho členka předsedala mezinárodním konferencím po celé Evropě.¹⁶⁹

Jako poslankyně, senátorka a zástupkyně sociálně demokratických žen v zahraničních organizacích byla uvyklá veřejně vystupovat se svými projevy. Své referáty k ženské otázce přednášela i na sjezdech ČSDSD. Poprvé se tak stalo v září 1930 na XVI. řádném sjezdu strany. Je třeba podotknout, že to byl první příspěvek ženy na sjezdu vůbec. Říká zde: „*Vážený sjezde! Soudružky a soudruzi! Po prvé v dějinách strany dostává se ženám slova v samostatném referátě na fóru tak důležitém a svrchovaném jako je sjezd strany. My ženy chápeme to jako projev uznání a ocenění práce ženského hnutí ve straně...*“¹⁷⁰ Veřejné projevy jí nečinily nejmenších problémů, byla zdatnou a pohotovou rétorikou, která je schopná hovořit o jakémkoli tématu, které jí bylo blízké.

V roce 1937 byla ústředním výkonným výborem zvoleným na 18. sjezdu strany zvolená 26. května místopředsedkyní ČSDSD.¹⁷¹

¹⁶⁶ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 23-25

¹⁶⁷ Wohlgemuthová, R.: *Účast žen v české sociální demokracii*, in: ČsČH, č. 3, r. VIII, Praha 1965, s. 416

¹⁶⁸ *Ženské noviny*, r.III.

¹⁶⁹ *Zpráva o činnosti Československé sociálně demokratické strany dělnické v letech 1927-1929 vydaná ku XVI. Řádnému sjezdu v Praze*, Praha 1930, s. 186

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 56

¹⁷¹ Malíř, J., Marek P. a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004, díl. I*. Brno 2005, s. 696-697

V souvislosti se změnou v systému politických stran se převažující část české sociální demokracie roku 1938 transformovala v nový politický subjekt¹⁷² – Národní stranu práce (NSP)¹⁷³ Betty Karpíšková vstoupila do senátorského klubu této strany.¹⁷⁴

Po okupaci se aktivně se svými stranickými soudruhy zapojila do ilegální činnosti, což se jí také stalo osudným.

8. Novinářská a publikační činnost

8.1 Ženské noviny

Ženské noviny vycházely jako týdeník mezi léty 1919-1944. Pod vedením Marie Majerové se dostávaly čtenářkám do rukou každý čtvrtek za cenu 20 haléřů.¹⁷⁵ Tato částka se během tří let zvedla až na 60 haléřů za výtisk (od 15. prosince 1921).¹⁷⁶ Od roku 1924 si noviny mohly ženy pořídit opět za 50 haléřů¹⁷⁷ a až do konce působení Betty Karpíškové na postu šéfredaktorky se cena výrazně nezvedala.

Betty Karpíšková¹⁷⁸ se v novinách uvedla 5. června 1919 článkem s názvem Předvolební slovíčko.¹⁷⁹ Formou rozhovoru se svou sousedkou vysvětluje důvody, proč by měly ženy volit sociálně demokraticky a ne agrární stranu,¹⁸⁰ protože jak píše „*je nutno odsoudit a znemožnit lichvářskou, mamonářskou politiku agrární, která národ po leta války uměle vyhladovala*“.¹⁸¹ Ve stejnojmenném článku o týden později, a již na titulní stránce, zase předkládá důvody pro nevolení strany lidové.¹⁸² Ve svých příspěvcích se z počátku věnovala záležitostem z oblasti politické a sociální, jelikož jí tato témata byla blízká z hlediska jejího povolání referentky chudinské komise v Kolíně.¹⁸³

¹⁷² Hrubec, M., Bárta, M.: *Dějiny českého a československého sociálnědemokratického hnutí*. Praha-Brno, 2006, s. 61

¹⁷³ novou stranu tvořila i část zaniklé Československé strany národně socialistické, předsedou byl Antonín Hampl, bývalý předseda ČSDSD

¹⁷⁴ Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007, s. 103

¹⁷⁵ *Ženské noviny*, č. 1, r. I.

¹⁷⁶ *Ženské noviny*, č. 29, r. III.

¹⁷⁷ tato částka stejná do roku 1929

¹⁷⁸ v prvním článku, stejně jako v druhém, vydaným pod stejným názvem o týden později, byla jmenována jako Beta, dále také Běta, později Betty

¹⁷⁹ *Ženské noviny*, č. 23, r. I, s. 2-3

¹⁸⁰ myslí komunální volby do zastupitelstev obcí, které se konaly 15. června 1919

¹⁸¹ *Ženské noviny*, č. 23, r. I, s. 2-3

¹⁸² *Ženské noviny*, č. 34, r. 1, s. 1

¹⁸³ takto je zmiňována v *Ženských novinách*, č. 40, r. I., článek Moji chudí, ve kterém píše o svých zkušenostech s chudými, kteří za ní na úřad přicházejí

Od roku 1921 do roku 1938 byla šéfredaktorkou Ženských novin, což bylo na titulní straně též zmiňováno, a pod její taktovkou se list transformoval na čtrnáctideník. Jakožto poslankyně rozšířila spektrum témat svých článků. Pravidelně informovala čtenářky o událostech v parlamentu, o podaných návrzích zákonů, které jsou prospěšné pro ženy, každoročně o rozpočtu a otiskovány byly v listu i řeči ze sněmovny sociálnědemokratických poslankyň. V neposlední řadě se také vyjadřovala k aktuálně diskutovaným tématům. Z pozice šéfredaktorky jí připadala úloha publikovat své články na titulní straně¹⁸⁴, list obohacovala i svými povídkami. V roce 1924 vyšla po částech i její povídková kniha Komediánka Magneta.¹⁸⁵ Vzhledem k tomu, že uměla německy¹⁸⁶ což dokazují i její uveřejněné překlady¹⁸⁷, informovala čtenářky, o čem píše zahraniční časopisy.

Na žádost čtenářek začal list od 15. října 1921¹⁸⁸ opět vycházet jako týdeník každou středu s datem následujícího dne. Z tohoto faktu je zřejmé, že se noviny pod vedením Betty Karpíškové staly mezi čtenářkami velmi oblíbenými a úspěšnými. V roce 1924 dokonce došlo ke zlevnění výtisku na 50 haléřů. Od roku 1929, počínaje č.17, r.XI., se podtitulek změnil na List žen sociálně demokratických. Změny nenastaly jen v tomto směru. Noviny se čím dál více začaly orientovat nejen na politiku, ale i na módu, kosmetiku a domácí práce. Je možné, že se tak dělo z důvodu vytíženosti šéfredaktorky prací v senátu, která již ani tolik do listu nepřispívala, nebo proměnou ženských zájmů. O tom ale můžeme jen spekulovat.

8.2 Další publikační činnost

Betty Karpíšková byla nejen aktivní novinářka, ale vycházeli jí tiskem i další práce. Jako propagátorce socialismu mezi ženami jí byla vydána přednáška Žena a socialism¹⁸⁹ v edici Přednášky Socialistické školy Dělnické akademie. Nosnou stavbou tohoto textu je společenské uznání práva žen rozhodovat o vlastním těle. Autorka v přednášce vychází z díla Fridricha Engelse Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu, které se zabývá vývojem a původem rodiny. Jak sama píše, je tento vývoj „výbornou pomůckou k odhalení příčin

¹⁸⁴ své články podepisovala příjmením nebo zkratkou Kar.

¹⁸⁵ knižně vyšla roku 1925, vydalo Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství

¹⁸⁶ v senátu odpovídá svým německy hovořícím kolegům v němčině – např. <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/028schuz/s028007.htm>

¹⁸⁷ viz článek v *Ženských novinách*, č. 12, r. VI., přeložila Karpíšková z „Die Frau“

¹⁸⁸ *Ženské noviny*, č. 21, r. III.

¹⁸⁹ sporný je rok vydání, Tomeš v knize *Průkopníci a pokračovatelé*, s. 68, stejně jako katalog Národní knihovny uvádějí rok 1922, v knize *Ženy na stráž!*, Praha 2010, s. 262 je uveden rok 1927

zotročení ženského pohlaví“.¹⁹⁰ Dalším zlem, které, podle ní, ženy potkalo, byla dle jejího názoru katolická církev, která zapříčinila tělesné i duchovní zakrnění ženy, ze které se stala otrocká slaboška. Naproti tomu socialismus přináší svobodný a krásný život pro ženu i její děti. Dále v textu Betty Karpíšková rozvádí, proč je důležité svobodné rozhodování o mateřství.¹⁹¹ Neméně důležitým zdrojem inspirace pro její názory na rodinu a postavení ženy byl německý sociálně demokratický myslitel August Bebel.¹⁹²

S jejím bojem za právo ženy na vlastní tělo souvisí i další její texty – Kontrola porodů a Meissnerova osnova vydaná roku 1932 a Novelizace trestního zákona: Potratové paragrafy (1933). Betty Karpíšková napsala i předmluvu k překladu knihy velké propagátorky kontroly porodů Američanky Margaret Sangerové, *Žena a nové pokolení*. V této předmluvě, kde rozebírá potřebnost kontroly porodů, doporučuje, aby si tuto knihu přečetly všechny ženy a dívky.¹⁹³

Mezi léty 1934-3 redigovala slavnostní publikace vydávané k příležitosti Dnu žen a obohacovala je svými statěmi. Ústředním tématem, které se táhne jako červená nit všemi vydáními, je agitace žen k socialismu.

V roce 1925 vydalo Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství její povídkovou knihu *Komediantka Magneta a jiné povídky z pražských předměstí*. Na hřbetu knihy je ale uvedeno příjmení Karlušková či Karjušková, uvnitř je už příjmení napsáno správně.

9. Perzekuce sociálních demokratů v době nacistické okupace

Po okupaci Československa ze strany nacistického Německa se mnoho sociálních demokratů stáhlo do ilegality a spolupracovalo s odbojovými organizacemi. V zorném poli na nacistické perzekuce se sociální demokraté nacházeli již od roku 1933. Jako jedni z mála totiž veřejně vystupovali proti nacistickému režimu v Německu.¹⁹⁴ Aktivně se zapojovali do protifašistického hnutí a pomáhali sociálně demokratickým uprchlíkům z Rakouska a Německa.

¹⁹⁰ Karpíšková, B.: *Žena a socialism*. Praha, s. 4

¹⁹¹ Tamtéž, s. 12-16

¹⁹² Bebel, A.: *Woman under Socialism*. New York 1971.

¹⁹³ Sanger, M.: *Žena a nové pokolení*. Praha 1933. předmluva Betty Karpíšková, s. 13

¹⁹⁴ Zdroj: Článek Perzekuce sociálních demokratů v době německé okupace 1939-1945 <http://www.masarykovaakademie.cz/index.php/publikace-a-clanky-mda/dejiny-socialne-democratickeho-hnuti/161-perzekuce-ceskych-socialnich-demokratu-v-dobe-nemecke-okupace-1939-1945>

Perzekuce přicházela v několika vlnách. V dubnu roku 1939 Gestapo prohledávalo Lidový dům za účelem nalezení dokumentů dokazující ilegální činnost.¹⁹⁵ Jako první byl zatčen přední vůdce sociální demokracie a dlouholetý předseda Senátu NS dr. František Soukup, ale po zhruba 14 dnech věznění byl na základě intervencí protektorátní vlády propuštěn. Další zatýkání probíhalo v Plzni a následně v Kladně. Na počátku září došlo k hromadnému zatýkání vrcholné politické reprezentace (předseda strany Hampl, bývalý ministr a poslanec Markovič, opět František Soukup a mnoho dalších). Někteří byli opět po intervencích, tentokrát prezidenta Háchy a předsedy vlády Eliáše, po několika měsících propuštěni na svobodu. Většina ale putovala do koncentračních táborů v Dachau a Buchenwaldu.

Na přelomu let 1939 a 1940 Gestapo pozatýkalo nejmladší generaci sociální demokracie, vysokoškolské studenty. Tito byli také odvečeni do koncentračních táborů.

Další velký úder se proti sociálním demokratům uskutečnil v hromadném zatýkání význačných reprezentantů předválečné ČSDSD. Bylo zatčeno celkem 43 lidí, mezi nimi i místopředsedové Betty Karpíšková (společně s ní byl Gestapem odvečen její manžel, syn a zeť) a Jan Aleš, předseda Hampl, generální tajemník Dunder a mnoho dalších. Proti zatčeným bylo vzneseno obvinění z odbojové činnosti, šíření zpráv zahraničního rozhlasu, tajného spolčování apod.¹⁹⁶ Byli vězněni nejprve na Pankráci, poté v Malé pevnosti v Terezíně. Deset z nich bylo propuštěno, devět předáno berlínskému lidovému soudu, který je buď odsoudil k trestům na svobodě, nebo pro nedostatek důkazů omilostnil. Antonín Hampl bohužel před ukončením procesu v berlínském vězení zemřel. Čtyři byli, jakožto aktivní odbojáři, odsouzeni k trestu smrti a v zápětí popraveni. Zbylých 20 činovníků poslalo Gestapo do koncentračních táborů. Mezi nimi byla i Betty Karpíšková, která zemřela v 31. 10. 1942 Osvětimi. Koncentrační tábory přežili jen tři z nich.

Další rány pro sociálně demokratickou reprezentaci přišly při zatýkání představitelů Petičního výboru „Věrní zůstaneme“, dále po atentátu na říšského protektora Heydricha a také v předvečer Slovenského národního povstání roku 1944.¹⁹⁷

Sociální demokraté byli zatýkání nejen z politických, ale i rasových důvodů.

Po skončení války a sečtení ztrát na životech z řad sociální demokracie se došlo k hrozivým číslům. Z 19 členů představenstva strany jich bylo 12 pozatýkáno Gestapem a

¹⁹⁵ *Sborník ke 120.výročí založení strany*. Česká strana sociálně demokratická. Praha 1998, s. 25

¹⁹⁶ Článek Perzekuce sociálních demokratů v době německé okupace 1939-1945

¹⁹⁷ *Sborník ke 120. výročí založení strany*. Česká strana sociálně demokratická. Praha 1998, s. 25

z nich 7 buď zemřelo na následky věznění, nebo bylo popraveno. 16 z 35 poslanců skončilo v německých koncentračních táborech a 7 v nich zemřelo.¹⁹⁸ Nemluvě o dalších stovkách sociálních demokratů či sympatizantů, kteří také za nacistické okupace položili své životy.

10. Stručný přehled organizací, ve kterých Betty Karpíšková působila

Sociální ústav Československé republiky – tento ústav byl založen roku 1919 z popudu stranického kolegy Betty Karpíškové a tehdejšího ministra sociální péče, Dr. Lva Wintera. Byl střediskem všech pracovníků v sociálně politické sféře, byl poradním orgánem ministerstva sociální péče a také měl úlohu propagační. Jednou z nejdůležitějších činností byla činnost přednášková a publikační. Ústav byl zrušen v roce 1941.¹⁹⁹

*Svaz pro kontrolu porodů*²⁰⁰ – organizace, kterou sama založila společně s ženskou lékařkou MUDr. Jarošovou asi v roce 1935²⁰¹

Mezinárodní výbor žen při Dělnické socialistické internacionále – ženská organizace při mezinárodním sdružení sociálně demokratických dělnických a socialistických stran v meziválečném období, reprezentující nekomunistickou linii socialistického hnutí. Sdružení vzniklo v roce 1923 a svou činnost ukončilo roku 1939. Roku 1927 bylo exekutivou schváleno v Kolíně nad Rýnem definitivní ustavení Mezinárodního výboru žen.²⁰²

Mezinárodní úřad práce – známo pod i názvem Mezinárodní organizace práce (ILB). Je to specializovaná organizace OSN, která vznikla v roce 1919 a usiluje o prosazení sociální spravedlnosti a mezinárodně uznávaných pracovních práv.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 26

¹⁹⁹ Zdroj: http://www.vupsv.cz/index.php?p=social_institute&site=default

²⁰⁰ takto to jmenuje Eva Uhrová v knize *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*, s. 68, naopak v knize *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, s. 238 je tato organizace jmenován jako Československý spolek pro kontrolu porodnosti

²⁰¹ tento datum je zmiňován v *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, s. 238, v knize Evy Uhrové *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*, s. 68 je uveden údaj březen 1934

²⁰² Soukup. F: *Revoluce práce. Dějinný vývoj socialismu a Československé sociálně demokratické strany dělnické. Díl II.* Praha 1938, s. 1620-21

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo stručné seznámení autorky i případného čtenáře se životem a veřejným působením Betty Karpíškové. Na počátku k ní bylo přistupováno jako k političce současné a některé zpřesňující otázky si autorka kladla již v úvodu této práce. Tento přístup se během práce s primárními a sekundárními prameny ukázal jako neudržitelný, protože Betty Karpíšková působila za zcela jiných společenských podmínek, historické situace a s jinou osobnostní výbavou než političky současné. Byla ženou formálně nevzdělanou, znalost německého jazyka, kterou prokazovala na půdě Parlamentu i na mezinárodních fórech musíme považovat v době První republiky téměř za běžnou. Nebyly také nalezeny žádné prameny dokazující, že by měla i jinou kariéru větev, např. výdělečnou činnost, kromě aktivity politické. Svůj status odvozovala např. na volebních listinách vždy od manžela – byla na nich uváděna jako „manželka typografa“. Na místní úrovni se začala v ČSDSD angažovat v Kolíně, kde dosáhla stranických postů, nicméně nám není známo nic o tom, že by se zapojila i do komunální politiky před tím, než vstoupila do tzv. politiky vysoké. Tento fakt, který by jinak mohl být považován za handicap, vyrovnávala osvětovou prací ať už vnitrostranickou na půdě Sociálně demokratických žen nebo veřejně jako redaktorka a později šéfredaktorka Ženských novin.

Po zvolení poslankyní se zabývala především problematikou růstu cen základních životních potřeb, sociálním postavením dělnických žen, sociálním pojištěním, zabezpečením vdov, sirotek a válečných poškozců. Tématem, kterému se věnovala po celou dobu své veřejné činnosti, jsou především otázky týkající se mateřství, práva ženy na nakládání se svým tělem, úprava zastaralých „potratových paragrafů“ a osvěta budoucích matek. Její názory byly v příkrém rozporu s učením především katolické církve a ona sama se často dostávala do četných sporů s poslanci a ministry katolického vyznání. V tom můžeme sledovat paralelu i s dnešním děním. Z tohoto důvodu bylo pro autorku přínosem seznámit se také s tehdejšími argumenty obou stran. S názory Betty Karpíškové není zajisté nutné vždy bezpodmínečně souhlasit, nicméně jsou užitečným zdrojem k promyšlení a formulování vlastního stanoviska.

Betty Karpíšková se jeví autorce jako výjimečná žena, které se díky jejímu úsilí podařilo prosadit se v natolik mužském oboru a čase jako byla politika První československé republiky. V tomto ohledu může být považována za vzor houževnatosti, přirozené inteligence a vnitřní síly a mnoho dnešních političek a politiků by se z jejího působení mohlo, v dobrém slova smyslu, poučit.

11.Přílohy

PŘÍLOHA 1.

BETTY (BOŽENA) KARPÍŠKOVÁ

zdroj: Soukup F.: Revoluce práce

PŘÍLOHA 2.

PAMĚTNÍ DESKA BETTY KARPÍŠKOVÉ NA DOMĚ V ULICI NA ŠUMAVĚ 3/1554

Zdroj: foto autorky

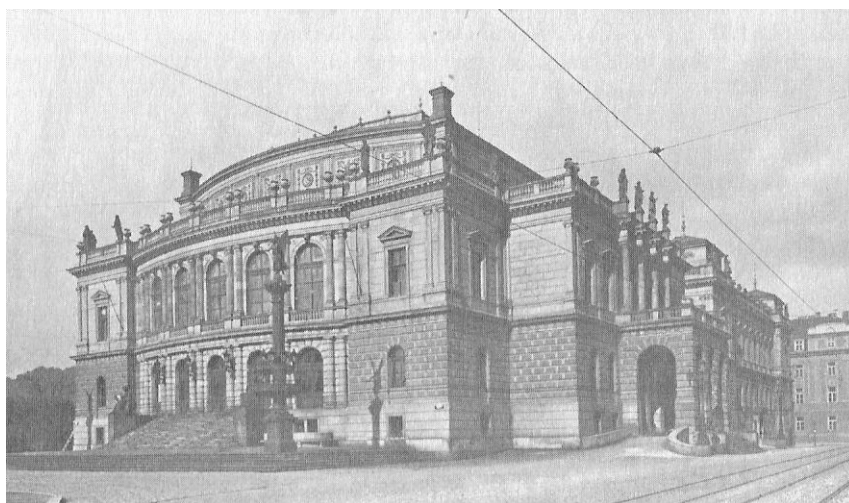
PŘÍLOHA 3.

SÍDLO REVOLUČNÍHO NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ A SENÁTU NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ

Zdroj: Musilová, D.: Z ženského pohledu

RUDOLFINUM. SÍDLO POSLANECKÉ SNĚMOVNY NS

Zdroj: Musilová, D.: Z ženského pohledu

ŽENSKÉ NOVINY

POLITICKÝ A HOSPODÁŘSKÝ TÝDENÍK PRO VÝCHOVU ŽEN

REDAKTORKA POSLANEC DETTY KARPIŠKOVÁ

Vychází každou středu v den následujícího dne. — Vydání Lidová knihovna Ant. Němce a spol., Praha II., Ubrnkova 7. Vácně lze objednat i v zahraničí. — Cena: 1 Kč (Praha Lid). Telefon L 2577, 2599. — Předplatné čísel ročně v Československé republice Kč 12,00, za půl roku Kč 6,00, na čtyři roky Kč 20,00, do Německa a ostatních států Kč 25,00 ročně a poštovní náklady.

Proletářky v Československé republice, spojte se!

50 h

Vizování novinových známek povoleno výnosem řed. pošt. a telegr. v Praze, č. 45.158/VI-19.

Návrh zákona o mateřských školách.

Dlouho očekávaný zákon dostal se konečně do stáda předloženému v mezímín. komisi. Návrhem ministerstva školství končí se zbytečně dlouhá a trapná boje o kompetenci, a mateřské školství spadá pod resort ministerstva školství. Toto ministerstvo je však povinné (§ 75, odst. 1), aby v otázkách sociální péče jednalo po předchozí dohodě s ministerstvem zdravotnictví.

Nenatěhl jsem nikdy k těm, kteří by odlišně kompetence považovali za kardinální; vždycky nám šlo a půjde jen o zájem dítěte, jeho pohyby dýchání i tělesné. Právem-li o potřeby dítěte, tedy přirozené a potřeby dítěte mateřskou školou neovězují.

Bylo by se uspořádovalo mnoho ložisků a zbytečně nadřazenosti zastáncům obou směrů — školství ráz nebo sociálně pečovatelský ráz mateřských škol — kdyby se prostě a jednoduše bylo zřídilo, ze kterých vrstev se rekrutují děti, mateřskou školou navštěvující.

Výsledek by nutně musel vyzněti v ten smysl, že mateřské školství nemá být dnes nebyť také opatřením sociálním a zdravotnickým, má být v jeho zájmu, že jeho poslání pedagogické. Kdo se tomuto poznání brání a brání, nezrozuměl a nerozumí potřebám doby a poměrů.

Stačí jený pohled na statistiky, vykazující stále rostoucí počet vdavých žen, vdoveckých domů, a objeví se nám v pravém světle, čem musí dnes mateřské školství být, má-li zachytiti všechny ty děti, jejich matky odcházely za výdělkem úplně nebo jen částečně.

Někdy nedocílíme v mateřských školách povinnou návštěvu všech dětí; není to také žádoucí. A tak vždycky bude toto výchovné a sociální opatření, čímž je mateřské školství na příklad v Praze, vyhledáváno dětmi chudých rodičů nebo matek a tím je také dán jeho moderní ráz.

Nepůhelní proto dost dobře dovolať se Komenského a podčítat, že vynikající tento pedagog měl na zřeteli jen výchovný a učební ráz mateřského školství. Nezapomínáme, že celá řka století vývoje a technického pokroku dle nás od doby, v níž žil a psal Komenský a že teprve moderní rozměry průmyslové výroby a komplikované poměry sociální i hospodářské působí k drobení se rodiny, k opuštění rodinných krbů matkou dělnici, zřizování a údržbu. Z těchto rodinné idylky přejší statisíce dětí do tvrdého života ulice a prožívají s sebou těžký sociální zápas rodičů; nad své úde šířící drožívali a žm trpí.

S ohledem na tyto děti je mnoho budovat dnes mateřské školství a proto je zcela na

místě, když se poslání školy mateřské chystaným návrhem, ale i dnes prováděnou již prakti, rozšiřuje a prohlubuje.

Jde nyní o to dát komutu školství co nejširší a nezávadnější základnu a špravitelný ráz učitelských sil a podle našeho soudu i sociálních pracovníků, které v něm mají působiti. Chystaný zákon ukládá obcím, nanejmen 50.000 Kč daňové základny, povinnost zřizovati mateřské školství. (Tato zdražování jen zbytečně dráždí a není smysl.) V obci lid musí být ovšem aspoň 20 dětí, jinak se nedostává žádné péče a výchovy, nebo je třeba, aby na zástupu si přeji výchovy dětí v mateřské škole.

Podle chystané osnovy měl býti komu tak tři typy mateřských škol: státní, obecní a soukromé. Ve správních výboroch těchto škol zasedali by také zástupci rodičů a zástupci okresní péče o mládež.

Tyto správní výbory by ovšem nesměly být vnořeny obcím, které své školství mateřské řádně dotují a vzorně vedou jako na příklad Praha, Mor. Ostrava a t. a máne zato, že do definitivního vládného návrhu bude vloženo příslušný odstavec, ponechávající plnou pravomoc obci vyžadovatela.

Sociálně pečovatelský ráz mateřského školství nesé s sebou nutně desetihodinovou dobu pracovní pro učitelské síly a v návrhu se praví, že pod 7. hodinou ráni a nad 17. hodinou odpolední nelze žádat, aby se vychovatelka dělní zaměstnávala.

Je naprosto vyloučeno, že by mohla jedna učitelská síla pracovat v tak vyčerpávacím prostředí deset hodin denně. Bude nutně střídání sil, aneb přibraní školních sociálních pracovníků, anebo čekatelů a výpomocných sil.

Pokud jde o dovedenou domníváme se, že právem nutně učitelkám mateřských škol též dovoleno, než tytéž prázdny, jako učitelkám státním na obecní škole. Ide nám zejména o to, aby o školních prázdničkách mateřské školy nebyly uzavřeny, považují by to bylo na škodu dětí i jejich starších sourozenců. Dá se zajisté zavésti systém střídání, aniž by se tím náklad příliš zvýšil a zachováno tak dětem školou a učitelské síle potřebné osvězení.

Nežádá se nám také některak štatistický návrh, aby úni učitelk mateřských škol byl změněn v titul vychovatelky, opatrovatelky a péčovkyně. Ne proto, že by těchto titulůch bylo něco znehodnocujícího, ale proto, že úni učitelka je vždy a plně odpovědí výkonnou své síly. Těžko si lze představit, že by děti čítávaly například učitelku; stejně vychovatelku, péčovkyni nebo opatrovatelku. Jeť vše u nás o údu vždycky boj, ale

tenkrát práce nebude zářivých, jak všichni.

Shromáždění návrh zákona může být dobru základnou k vybudování moderního mateřského školství, budou-li některé jeho složky před předložení parlamentu špravitelný a budou-li rannutovány na potřeby dítěte i na uspokojivé vyřešení otázek sociálních, nutná ovšem budistatně rozšířené školy mateř. školství budou muset úspěšně a racionálně pláti pouze řádné kvalifikování a odborné péče zabezpečení šir učitelské. Z těchto důvodů nesouhlasíme také s připuštěním si nekvalifikovaných, byť by jen pro případy nekrásnější nouze. Nebude toho ani třeba, neboť po nové úpravě mateřského školství věrně se tomuto oboru těch ženských sil, že nebude nedostatku.

Někdy připustí dnešní vládní kradice budene šle z nehorlivějších mezi těmi, kdož se budou přičiňovat o zlepšení předloženého zákona. Právem-li v zájmu proletářského dítěte, ale i v zájmu ženských učitelských sil na školách mateřských, jejich těžký životní zástupci pochopit a ocenit.

B. Karpíšková.

Je s. Sbová:

Do nového roku.

Přehližme-li bñanci právo uslyševého rozu, sledujeme, že rok 1928 nebyl dělní třídě však zvláště přízniv, naopak vidíme, že sociální a hospodářská úroveň pracujících vrstev se nesporně snížila. Na jedné straně stále stoupěl úroveň všech životních potřeb, v posledních dnech opětovně zdraževání mléka, masa a cukru, na druhé straně tvrdence a snaha mzdy a příjmy pracujících vrstev snížit co možná nejvíce. V imbitelné roce dočkali jsme se ještě jiných věcí. Máme okleštěnou samosprávu, zhoršené volební právo a sociální pojištění, řadu zákonů, znamenajících pravou pohromu pro pracující lid, ale ani jeden zákon, který by přinášel úlevu v těžkých existenciálních, ekonomických dělnických rodin.

Rok 1928 byl rokem vzpomínek. Vzpomínali jsme všech těch, kteří své životy položili za vlast, vzpomínali jsme, s jakými lidmi a nadělemi vřítá jsme své osvobození. Tehdy dočtení, sílní, právem jsme dočtení v lepší zítřek. Avšak když strna naše — tedy tak mocná a obávaná — byla již připravena dostoupit svého zlatavého cíle, byla vlnou neodpovědných bezzádných rozstřepena, selhavědomí pracujících třídý poklela, a pak násí roztrávená, co přišlo náslo, stále vřítá a vřítá roztrávená dělnictva a zkracování na jeho právech.

Pracující lid pročel a musí projít trpkou školou života, aby poznal, že nemožno spo-

PŘÍLOHA 5.

TITULNÍ STRANA POVÍDKOVÉ KNIHY KOMEDIANTKA MAGNETA Z ROKU 1925

Zdroj: Knihovna autorky

12. Použitá literatura:

Tištěné prameny:

Bahenská, M., Heczková, L., Musilová, D.: *Ženy na stráž!.* České feministické myšlení 19. a 20. století, Praha 2010

Bebel, A.: *Woman under Socialism.* New York 1971

Bendová Bednářová, L.: *Zločin „vyhnání plodu“ (Trestnost umělého přerušování těhotenství v první čtvrtině 20. století).* in: *Právo, ekonomika, management* 1/2010

Broklová, E.: *Československá demokracie. Politický systém ČSR 1918-1938.* Praha 1992

Burešová, J.: *Společensko-politická aktivita a veřejná činnost žen za první Československé republiky (1918-1938).* In: *Československo 1918-1938. Osudy demokracie ve střední Evropě, díl II.* Praha 1999

Den žen 1934. Mír, demokracie, socialismus

Den žen 1937. Mobilisací mírových sil proti válce, pro štěstí lidstva

Gadamer H.-G.: *Problém dějinného vědomí.* Praha 1994

Hrubec, M., Bárta, M.: *Dějiny českého a československého sociálnědemokratického hnutí.* Praha-Brno, 2006

Jednací řád Poslanecké sněmovny, Senátu a stálého výboru Národního shromáždění Republiky československé. Brno 1920

Kárník, Z.: *České země v éře První republiky (1918-1938), díl I.* Praha 2000

Kárník, Z.: *České země v éře První republiky (1918-1938), díl III.* Praha 2000

Karpíšková, B.: *Kontrola porodů a Meissnerova osnova.* Praha 1932

Karpíšková, B.: *Komediantka Magneta a jiné povídky z pražských předměstí.* Praha 1925

Karpíšková, B.: *Novelisace trestního zákona. Potratové paragrafy.* Praha 1933

Karpíšková, B.: *Žena a socialism.* Praha

Lendererová, M., Kopiczková, B., Burešová, J., Maur, E.: *Žena v českých zemích od středověku do 20. století.* Praha 2009

Malínská, J.: *Do politiky prý žena nesmí-proč?. Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha 2005

Malíř, J., Marek P. a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004, díl. I*. Brno 2005

Musilová, D.: *Politická: poslání nebo profese*, in: *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*. Pardubice 2006

Musilová, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1938*. České Budějovice 2007,

Platón: *Thaet*. 155 D

Rádl, E.: *Proti tak zvané sociální indikaci. K reformě paragrafu 144*. Praha 1932

Řád volení do poslanecké sněmovny republiky Československé, Brno 1929

Sanger, M.: *Žena a nové pokolení*. Praha 1933. předmluva Betty Karpíšková

Sborník ke 120. výročí založení strany. Česká strana sociálně demokratická. Praha 1998

Sokol, J.: *Člověk a náboženství*, In: „*Člověk a náboženství*“. Praha 1991

Soukup, F.: *Revoluce práce. Dějinný vývoj socialismu a Československé sociálně demokratické strany dělnické. Díl II*. Praha 1938

Tomeš, J.: *Průkopníci a pokračovatelé. Osobnosti v dějinách české sociální demokracie 1878-2003*, Praha 2004

Uhrová, E.: *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*. Praha 2009

Ústava 121/1920 Sb. Zákon ze dne 29. února 1920

Wohlgemuthová, R.: *Účast žen v české sociální demokracii*, in: *ČsČH, č. 3, r. VIII*, Praha 1965

Zpráva o činnosti Československé sociálně demokratické strany dělnické v letech 1927-1929 vydaná ku XVI. Řádnému sjezdu v Praze, Praha 1930

VI. studentský seminář k problematice dějin ženského emancipačního hnutí ve 20. století. Praha 2001

Tisk:

Právo lidu, č. 86, r. XXIX, 11. dubna 1920
Právo lidu č. 89, r. XXXIX, 13. dubna 1930
Ženské noviny, č. 1, r. I.
Ženské noviny, č. 23, r. I.
Ženské noviny, č. 40, r. I
Ženské noviny, č. 11, r. II
Ženské noviny, č. 2, r. III.
Ženské noviny, č. 22, r. III.
Ženské noviny, č. 29, r. III.
Ženské noviny, č. 12, r. VI.

Stenoprotokoly a tisky:

<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/099schuz/s099003.htm>
http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0137_00.htm
http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0489_00.htm
http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0672_00.htm
http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t2293_00.htm
http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t2964_00.htm
http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/T4178_02.htm
http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/T4266_01.htm
http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0196_00.htm
http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t1042_00.htm
http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t1412_00.htm
http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t2262_00.htm
<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/099schuz/s099003.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/099schuz/s099004.htm>
http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t1476_00.htm
<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/174schuz/s174016.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/174schuz/s174016.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/233schuz/s233003.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/233schuz/s233004.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/288schuz/s288004.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/370schuz/s370002.htm>
http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t4838_00.htm
<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/030schuz/s030014.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/036schuz/s036011.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/036schuz/s036011.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/036schuz/s036011.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/074schuz/s074001.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/074schuz/s074001.htm>

<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/093schuz/s093004.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/093schuz/s093005.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/145schuz/s145015.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/174schuz/s174004.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/174schuz/s174006.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/099schuz/s099010.htm>
http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t2193_03.htm
<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/033schuz/s033001.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/01schuz/s01001.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/048schuz/s048009.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/286schuz/s286003.htm>
http://www.psp.cz/eknih/1929ns/se/tisky/t1277_00.htm
<http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/001schuz/s001001.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/014schuz/s014009.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/053schuz/s053004.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/073schuz/s073003.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/099schuz/s099002.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/129schuz/s129001.htm>
http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky/t0271_02.htm
http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t0535_01.htm
<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/se/stenprot/028schuz/s028007.htm>

Internetové zdroje:

<http://www.psp.cz/ff/86/8a/bc/0c.htm>

<http://www.masarykovaakademie.cz/index.php/publikace-a-clanky-mda/dejiny-socialne-democratickeho-hnuti/161-perzekuce-ceskych-socialnich-demokratu-v-dobe-nemecke-okupace-1939-1945>

http://www.vupsv.cz/index.php?p=social_institute&site=default